ការផ្សះផ្សានៅកម្ពុជា

មូលន័យសង្ខេប

I. មូលដ្ឋាន

១) សេចក្តីផ្តើម

រវាងខែមករានិងខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០០២ មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាបានធ្វើការស្ទាបស្ទង់មតិមិត្តអ្នកអានទស្សនាវដ្តី«ស្វែងរកការពិត» ជាភាសាខ្មែរ ។ សំណួរទាំង២៧នៅក្នុងកម្រងសំណួរបានសួរអំពីប្រធានបទផ្សេងៗទាក់ទងទៅនឹងយុត្តិធម៌ ការសងសឹក ការទទួលខុសត្រូវ និងការផ្សះផ្សា ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងរបបខ្មែរក្រហម ឬបក្សកុម្មុយនិស្តកម្ពុជា ក៏ដូចជាការចង់ដឹងពីមតិរិះគន់របស់មិត្តអ្នកអានទស្សនាវដ្តី«ស្វែងរកការពិត» ។

មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាបានចែកចាយកម្រងសំណួរចំនួន៧០០០ច្បាប់ ហើយទទួលបានចម្លើយមកវិញចំនួន៧១២ច្បាប់ ។ ពីខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០០២ ដល់ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០០៣ បុគ្គលិកមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជារៀបចំពត៌មាននិងដកស្រង់ពត៌មានដែលទទួលបាន ហើយពិនិត្យអំពីភាពត្រឹមត្រូវ រួចបញ្ចូលទិន្នន័យទាំងអស់ទៅក្នុងកំព្យូទ័រ ។ បន្ទាប់មក បុគ្គលិកមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាបានធ្វើការវិភាគជាបឋមទៅលើទិន្នន័យវិភាគចេញជាក្រាហ្វិក ហើយបកប្រែចម្លើយទាំងអស់ពីភាសាខ្មែរទៅភាសាអង់គ្លេស ។ ការស្រាវជ្រាវ ការវិភាគទិន្នន័យ និងការបកស្រាយស៊ីជម្រៅត្រូវបានធ្វើឡើងរវាងខែមករានិងខែធ្នូ ឆ្នាំ២០០៣ ។ «ការផ្សះផ្សានៅកម្ពុជា» គឺជាការវិភាគយ៉ាងពិស្តារដោយប្រើប្រាស់គោលការណ៍ច្រើនបែបទៅលើផ្នែកសំខាន់ៗនៃយុត្តិធម៌សម័យអន្តរកាល ដោយមានការសង្កត់ធ្ងន់ទៅលើការផ្សះផ្សានិងរបបខ្មែរក្រហម ។ ការសិក្សានេះបានវិភាគយ៉ាងទូលំទូលាយទៅលើទ្រឹស្តីនិងវិធីសាស្ត្រដែលជាតិទាំងឡាយប្រឈមមុខនឹងកេរដំណែលនៃការរំលោភសិទ្ធិមនុស្សធ្ងន់ធ្ងរមុននឹងឈានទៅកាន់លទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ ព្រមទាំងផ្តោតអារម្មណ៍ទៅលើជ្រុងមួយនៃស្ថានភាពប្រទេសកម្ពុជា ។ នោះគឺជាចំណុចសំខាន់នៃការសិក្សាដែលជាការវិភាគទៅលើទិន្នន័យដ៏ធំដែលប្រមូលនិងរៀបចំដោយមជ្ឈ-មណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាតាមរយៈការស្ទាបស្ទង់មតិ ។ ទិន្នន័យនេះផ្តល់នូវចម្លើយកម្ររកបានអំពីអ្វីដែលប្រជាជនយល់ឃើញទាក់ទងទៅនឹងចំណុចជាច្រើននៃការផ្សះផ្សានៅកម្ពុជា ពិសេសអំពីទស្សនៈគួរឲ្យចាប់អារម្មណ៍របស់ប្រជាជនទៅលើប្រភេទនៃជាតិនិងសង្គមដែលពួកគេចង់បាន ។ បន្ថែមទៅលើការស្ទាបស្ទង់មតិអ្នកអានទស្សនាវដ្តី«ស្វែងរកការពិត» គោលគំនិតចំនួនប្រាំពីរដែលបានលេចចេញក្នុងទិន្នន័យ ត្រូវបានវិភាគនៅក្នុងសៀវភៅនេះគឺផលប៉ះពាល់ដោយផ្ទាល់នៃរបបខ្មែរក្រហម ការផ្លាស់ប្តូរគំនិតយោបល់អំពីរបបខ្មែរក្រហម អាកប្បកិរិយាចំពោះរបបខ្មែរក្រហម យន្តការនៃការទទួលខុសត្រូវ ការចាត់ចែងសំណល់ជនរងគ្រោះ ការផ្សព្វផ្សាយឬការអប់រំ និងការផ្សះផ្សានិងបង្រួបបង្រួមជាតិ ។ ក្រៅពីនេះ មិត្តអ្នកអានអាចផ្តល់ជាយោបល់ផ្ទាល់ខ្លួន ។

២) ការផ្សះផ្សាក្នុងទិដ្ឋភាពទូទៅ

ការផ្សះផ្សាគឺជាពាក្យដែលត្រូវបានប្រើប្រាស់ជាទូទៅដើម្បីបកស្រាយអំពីការរួបរួមគ្នាឡើងវិញនៃភាគីទាំងឡាយនៅក្នុងវិវាទ និងជាដំណើរការដែលភាគីទាំងអស់បញ្ចប់វិវាទហើយចងគ្នាជាមិត្តវិញ ។ ការផ្សះផ្សាជាការបង្កើតឡើងវិញនូវទំនាក់ទំនងល្អនិងធម្មតាបន្ទាប់ពីការប្រឈមមុខដាក់គ្នា ឬការទទួលស្គាល់នូវអ្វីដែលបានកើតឡើងពីអតីតកាលហើយធ្វើដំណើរទៅមុខដោយគ្មានភាពអវិជ្ជមាននៅក្នុងចិត្ត ។ ប្រសិនបើពាក្យនេះឈរតែឯង វាមិនមែនជាអ្វីដែលមានភាពស្មុគស្មាញប៉ុន្មានទេ ប៉ុន្តែអត្ថន័យរបស់ពាក្យនេះត្រូវបានធ្វើឲ្យកាន់តែស្មុគស្មាញដោយសារមានការចាប់អារម្មណ៍យ៉ាងទូលំទូលាយ តែអាចជ្រុលពេកពីវិស័យសិក្សាធិការ ព្រមទាំងការការពិភាក្សាវែកញែកអំពីអត្ថន័យពិតប្រាកដនៃពាក្យនេះនៅក្នុងបរិបទជាក់លាក់ណាមួយ ។

ការផ្សះផ្សានៅក្នុងប្រទេសទាំងឡាយដែលបានប្រឈមមុខ

ទៅនឹងការផ្លាស់ប្តូរសង្គមនិងនយោបាយ ក្រោយពីរបបគាបសង្កត់មួយបានបញ្ចប់ បានក្លាយទៅជាប្រធានបទសំខាន់នៅក្នុងទំនាក់ទំនងអន្តរជាតិ ការកសាងសន្តិភាពប្រជាធិបតេយ្យភាវូបនីយកម្ម ការដោះស្រាយជម្លោះ និងយុត្តិធម៌សម័យអន្តរកាល ។ គ្មានប្រទេសពីរមានបទពិសោធន៍ដូចគ្នាឡើយ នៅក្នុងការសម្រេចឲ្យបាននូវការផ្សះផ្សាក្រោយជម្លោះ ទោះបីជាមេរៀននិងគំនិតអាចត្រូវបានរៀនសូត្របានយ៉ាងច្បាស់ក្រឡែតពីវិធីដែលប្រទេសមួយបានជ្រើសយកក៏ដោយ ។

ទស្សនៈបុគ្គលអំពីអត្ថន័យនៃពាក្យនេះ អ្វីដែលមនុស្សម្នាក់នៅតាមផ្លូវយល់ឃើញ និងវិធីសម្រេចឲ្យបាននូវការផ្សះផ្សាមិនមែនមានទំនាក់ទំនងទៅនឹងអ្វីដែលរដ្ឋយល់ឃើញនោះទេ ។ នៅកូសូវ៉ូ ការផ្សះផ្សាគឺជាទស្សនៈដែលពោរពេញទៅដោយទំនាស់ដោយសារទំនាក់ទំនងរវាងជាតិពន្ធ ស៊ែប៊ី និង អាល់បានីនៅតែមានភាពតឹងតែងនិងងាយមានបញ្ហា ។ នៅក្នុងប្រទេសអាហ្សង់ទីន ការផ្សះផ្សាត្រូវបានយល់ថាជា "ពាក្យកាត់ដែលប្រើប្រាស់ដោយអ្នកដែលមិនចង់ឲ្យមានអ្វីចេញជាលទ្ធផល" ។

ពាក្យនេះត្រូវបានជនរងគ្រោះយល់ថា "យើងកំពុងតែត្រូវស្នើសុំឲ្យផ្សះផ្សាជាមួយនឹងអ្នកដែលបានធ្វើទារុណកម្មមកលើយើង ឯអ្នកធ្វើទារុណកម្មត្រូវបានប្រាប់ថាមិនចាំបាច់ធ្វើអ្វីទាំងអស់" ។ អ្នកនៅរស់មួយចំនួនពីរបបអាប៉ាថេតនៅអាហ្វ្រិកខាងត្បូង មានកំហឹងចំពោះប្រទេសរបស់ខ្លួនដែលជ្រើសរើសការផ្សះផ្សាជាការអត់ឱន ។ "ការផ្សះផ្សាគ្រាន់តែជាពាក្យដែលប្រើប្រាស់ដោយមនុស្សមួយចំនួន ប៉ុន្តែវាគ្មានខ្លឹមសារអ្វីទាំងអស់សម្រាប់មនុស្សម្នាក់ដែលសេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់ខ្លួនត្រូវបានដកហូតហើយភាពក្រីក្រគោកយ៉ាកគឺជារបួសមិនងាយជាដែលយាយីព្រលឹងរបស់អ្នកនោះ" ។

មតិទូទៅក្នុងចំណោមប្រជាជនស្បែកខ្មៅនៅអាហ្វ្រិកខាងត្បូងគឺថា ការយកចិត្តទុកដាក់ចំពោះការផ្សះផ្សានិងការអត់ឱនបានបង្ខំឲ្យប្រជាជនទាំងនេះឆ្ពោះទៅរកការបំភ្លេចចោលនិងទទួលស្គាល់នូវអ្វីដែលបានកើតឡើងទាំងបិទភ្នែកមិនដឹត ។

ការព្រួយបារម្ភមួយទៀតគឺថា ទស្សនៈនៃការផ្សះផ្សាត្រូវបាន"កែប្រែឲ្យទៅជាប្រភេទមួយនៃមនោគមវិជ្ជាស្នេហាជាតិ" ហើយពេលខ្លះវាលេចចេញជា"ពាក្យកាត់ប្រើសម្រាប់បង្ខំឲ្យប្រជាជនរណបតាមការដឹកនាំរបស់ពួកអ្នកកាន់អំណាច" ។

តុលាការអន្តរច្បាប់មិនទាន់ត្រូវបានប្រើប្រាស់ជាទូទៅជាយន្តការនៃការផ្សះផ្សារវាងសហគមន៍និងសហគមន៍នោះទេ ប៉ុន្តែតុលាការអន្តរជាតិ ដូចជាតុលាការពិសេសសម្រាប់អតីតប្រទេសយូហ្គោស្លាវីនិងប្រទេសរ៉្វាន់ដា (បង្កើតឡើងនៅក្រោមជំពូកទី៧នៃធម្មនុញ្ញអង្គការសហប្រជាជាតិជាយន្តការដើម្បីធ្វើឲ្យមានសន្តិភាពនិងស្ថិរភាពអន្តរជាតិឡើងវិញ) មានប្រយោជន៍ច្រើនជាងការរំពឹងទុក ។ យុត្តិធម៌នៅក្នុងរឿងក្តីនីមួយៗត្រូវតែទាមទារឲ្យបាន ប៉ុន្តែអ្នកខ្លះទាញហេតុផលថាតុលាការទាំងនេះត្រូវបានបង្កើតឡើងដើម្បីរួមវិភាគទានដល់ការផ្សះផ្សានៅក្នុងសហគមន៍ដែលបានទទួលការខូចខាត ។ ក៏ប៉ុន្តែការផ្សះផ្សាដែលជាវត្ថុបំណងនៃគោលនយោបាយមានអត្ថន័យផ្សេងទៀតចំពោះគណៈកម្មការស្វែងរកការពិត ។ គណៈកម្មការស្វែងរកការពិតរបស់ប្រទេសអាហ្សង់ទីនជាគណៈកម្មការទីមួយដែលទីបំផុតត្រូវបានស្គាល់ជាទូទៅថាជាគណៈកម្មការស្វែងរក"ការពិត" ដោយសារតែគណៈកម្មការនេះផ្តោតការយកចិត្តទុកដាក់ចំពោះសេចក្តីត្រូវការផ្នែកចិត្តសាស្ត្ររបស់ជនរងគ្រោះក្នុងការចង់ដឹងអំពីវាសនារបស់ជនរងគ្រោះដែល"បាត់ខ្លួន" ។ ហេតុនេះ ការស្រាវជ្រាវរក"ការពិត"ក្លាយទៅជាចំណុចសំខាន់មួយ ។ ក្រោយមកទៀតគណៈកម្មការស្វែងរកការពិតនិងការផ្សះផ្សារបស់ប្រទេសឈីលីបង្កើតឡើង៨ឆ្នាំក្រោយប្រទេសអាហ្សង់ទីន (គឺនៅឆ្នាំ ១៩៩១) ត្រូវបានប្រគល់តួនាទីឲ្យបកស្រាយពន្យល់អំពី"ការពិត" នៃការរំលោភសិទ្ធិមនុស្សធ្ងន់ធ្ងរបំផុត...ដើម្បីបង្កឲ្យមានការផ្សះផ្សាជូនដល់ប្រជាជនឈីលីទាំងអស់ ។

បន្ទាប់ពីមានការបង្កើតគណៈកម្មការស្វែងរកការពិតនិងការផ្សះផ្សានៅប្រទេសអាហ្វ្រិកខាងត្បូង ឥឡូវនេះការផ្សះផ្សាត្រូវបានប្រើប្រាស់យ៉ាងទូលំទូលាយជាមួយនឹងពាក្យ "យុត្តិធម៌" "សន្តិភាព" និងពាក្យស័ព្ទគួរឲ្យកន្ត្រាក់អារម្មណ៍ចម្លងចេញពីផ្នែកចិត្តសាស្ត្រ និងសាសនា ដូចជា "ការអត់ឱន" "ការស្តាបនាឡើងវិញ" "ការផ្លាស់ប្តូរ" "ការព្យាបាល" "ការបញ្ចប់អតីតកាល" និង "ការរំដោះឲ្យចេញពីអតីតកាល" ជាដើម ។ "ការពិត"ត្រូវបានប្រកាសយ៉ាង

ពេញទំហឹងថាជាវិធីឆ្ពោះទៅការផ្សះផ្សានៅប្រទេសអាហ្វ្រិកខាងត្បូង ឯ"ការលើកលែងទោស" គឺជាផ្លូវសម្រាប់អន្តរកាលសន្តិភាពពីរបបអាប៉ាថេតទៅរបបប្រជាធិបតេយ្យពហុបក្ស ។

ទោះបីជាមានព្រឹត្តិការណ៍ដែលមានសារសំខាន់គួរឲ្យចាប់អារម្មណ៍នៅឯគណៈកម្មការស្វែងរកការពិតនិងការផ្សះផ្សាក៏ដោយ មិនទាន់មានការយល់ជាទូទៅថាការធ្វើដូចនេះមានន័យដូចម្ដេចទេ ឬថាតើការពិតអាចផ្សះផ្សាសង្គមដ៏សែនប្រេះស្រាំមួយតាមវិធីបែបណាដែរ ។ របាយការណ៍របស់គណៈកម្មការស្វែងរកការពិតនិងការផ្សះផ្សាបានទទួលស្គាល់ថា ការបកស្រាយខាងលើគឺពោរពេញទៅដោយទំនាស់ ។

ស្ថានការណ៍កាន់តែយ៉ាប់យ៉ឺនថែមទៀតនៅពេលដែលប្រើប្រាស់អត្ថន័យច្រើនមកបកស្រាយពាក្យផ្សះផ្សាដោយសារ "មិនមានទស្សនៈដាច់ស្រេចនិងមិនប្រែប្រួល" ។

ថ្វីបើសម្ដីនេះមានលក្ខណៈរស់រវើកនិងជាសាធារណៈ គណៈកម្មការស្វែងរកការពិតនិងការផ្សះផ្សាដែលជាការដកពិសោធន៍វិសាមញ្ញមួយនៃការជួសជុលផ្នែកសង្គមនយោបាយហាក់មិនទាន់សម្រេចបាននូវបេសកកម្មដ៏សែនលំបាករបស់ខ្លួនក្នុងការផ្សះផ្សាប្រជាជនអាហ្វ្រិកខាងត្បូងនៅឡើយ ។ មេដឹកនាំសាសនា ទូទូ ទទួលស្គាល់ការពិតថា ការធ្វើដំណើររបស់ប្រទេសអាហ្វ្រិកខាងត្បូងតាមបណ្ដោយផ្លូវនៃការផ្សះផ្សាដ៏វែងមិនទាន់បញ្ចប់នៅឡើយទេ។ ចៅក្រម រីឆាត ហ្គូលស្តូន អតីតរដ្ឋអាជ្ញាតុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិសម្រាប់អតីតប្រទេសយូហ្គោស្លាវីនិងប្រទេសរ៉ាន់ដា និងជាចៅក្រមតុលាការកំពូលនៃប្រទេសអាហ្វ្រិកខាងត្បូង បានអះអាងថា ដោយសារការងាររបស់គណៈកម្មការស្វែងរកការពិតនិងការផ្សះផ្សា "ប្រជាជនស្បែកសនៃអាហ្វ្រិកខាងត្បូងមួយចំនួនធំដែលសុទ្ធតែបានទទួលផលប្រយោជន៍ដោយចេតនាឬអចេតនាពីប្រព័ន្ធដ៏កំណាចនេះមានការសោកស្ដាយនិងអាម៉ាស់" ។ សម្ដីគួរឲ្យចាប់អារម្មណ៍ដូចគ្នានេះនិយាយដោយអតីតប្រធានាធិបតី ដឺ ក្លឺក ដែលត្រូវបានចោទប្រកាន់នៅក្នុងរបាយការណ៍ចុងក្រោយរបស់គណៈកម្មការស្វែងរកការពិតនិងការផ្សះផ្សាថាពុំបាន"លាតត្រដាងឲ្យអស់សាច់រឿង" នៅពេលដែល ដឺ ក្លឺក បកស្រាយអំពីការរំលោភសិទ្ធិមនុស្ស ។ តាមរយៈ ដឺ ក្លឺក "ដំណើរការរបស់គណៈកម្មការស្វែងរកការពិតនិងការផ្សះផ្សា មិនបានធ្វើឲ្យសម្រេចនូវគោលដៅនៃការបង្កើតឲ្យមានការពិតទាំងស្រុងទាក់ទងទៅនឹងជម្លោះពីអតីតកាល ហើយមិនបានជំរុញឲ្យមានការផ្សះផ្សានៅអាហ្វ្រិកខាងត្បូងដូចដែលបានព្រាងទុកទេ" ។

គណៈកម្មការស្វែងរកការពិតនិងផ្សះផ្សាថែមទាំងត្រូវបានចោទប្រកាន់ថាបានធ្វើឲ្យទំនាក់ទំនងពូជសាសន៍នៅប្រទេសអាហ្វ្រិកខាងត្បូងកាន់តែយ៉ាប់យ៉ឺនតាមរយៈការផ្សព្វផ្សាយទូទាំងប្រទេសនូវចំណុចពិស្តារទាក់ទងទៅនឹងទំហំនៃការជិះជាន់និងភាពឃោរឃៅរបស់ពួកស្បែកសនៅក្រោមរបបអាប៉ាថេត ។ អ្វីដែលច្បាស់លាស់នោះគឺថាគណៈកម្មការស្វែងរកការពិតនិងការផ្សះផ្សាគឺគ្រាន់តែជាការវិវឌ្ឍន៍ដ៏សំខាន់មួយនៅលើវិថីឆ្ពោះទៅកាន់ការព្យាបាលសង្គមអាហ្វ្រិកខាងត្បូងប៉ុណ្ណោះ ។

ការសិក្សាស្រាវជ្រាវយ៉ាងយកចិត្តទុកដាក់ជាច្រើនបានធ្វើឡើងទៅលើការផ្សះផ្សា ។ ក៏ប៉ុន្តែក្ដីសង្ឃឹមត្រូវបានធ្វើឲ្យច្រឡំជាមួយនឹងការពិត ។ អ្នកអត្ថាធិប្បាយមួយរូបបានសង្កេតឃើញបាតុភូតមួយនៃ"ការប្រើប្រាស់មិនប្រុងប្រយ័ត្ននូវពាក្យទាក់ទងនឹងយុត្តិធម៌សម័យអន្តរកាលដោយមិនបានពន្យល់ឲ្យបានច្បាស់លាស់ថាពាក្យទាំងនេះចូលគ្នាចុះតាមវិធីណា" ។ ការធ្វើបែបនោះនាំឲ្យគេយល់ថាការអះអាងគ្មានហេតុផលច្បាស់លាស់គឺជាការពិត "នៅពេលដែលការអះអាងនោះគ្រាន់តែជាគោលគំនិត ការទាយទុកការសង្ឃឹម និងជាសុបិនប៉ុណ្ណោះ" ព្រមទាំងលាក់បាំងការខ្វះខាតភាពច្បាស់លាស់នៃទ្រឹស្ដីជុំវិញពាក្យ"ផ្សះផ្សា"ផង ។

អ្នកខ្លះបានសង្កេតឃើញថា ភាគច្រើននៃអ្វីៗទាំងនេះគឺពិតជាអំពីជំនឿអរូបី ។

ទស្សនៈដ៏ពិបាកយល់នេះគឺពិតជាកំពុងត្រូវបានពិភាក្សាយ៉ាងមិនយកចិត្តទុកដាក់ដោយយល់ថាងាយពេក ដែលបង្កឲ្យមានការរំពឹងទុកខ្ពស់ពីការពិតថាការផ្សះផ្សាជាលទ្ធផលស្វ័យប្រវត្តិនិងពីធម្មជាតិនៃសកម្មភាពជាក់ជាក់ណាមួយ ។

សុភនិច្ឆ័យពន្យល់ថា វិធីសាស្ត្រកាន់តែជាក់ស្ដែងជាងនេះសម្រាប់ការផ្សះផ្សានឹងមានប្រយោជន៍ជាង ហើយអ្នកនិពន្ធសៀវភៅនេះបានព្យាយាមនាំយកទាំងការពិតនិយមនិងសុភនិច្ឆ័យ

មកសិក្សា ។ អ្នកជំនាញការមួយរូបបានទាញហេតុផលយ៉ាងត្រឹមត្រូវថា «ទស្សនៈអំពីការផ្សះផ្សាណាក៏ដោយ ក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំឬតូចក្តី ដែលធ្វើឲ្យការផ្សះផ្សាពឹងផ្អែកទៅលើការអត់ឱនឬដែលសង្កត់ធ្ងន់ទៅលើភាពចុះសម្រុងគ្នានិងការគិតវិជ្ជមានរវាងបុគ្គលនិងបុគ្គល នឹងមិនក្លាយជាគំរូជាក់ស្តែងនៃការផ្សះផ្សាសម្រាប់សត្វលោកដូចជាយើងទាំងអស់គ្នានេះទេ ។ ប្រសិនបើយើងពិតជាខ្វាយខ្វល់អំពីការផ្សះផ្សា សូមឲ្យយើងពន្យល់ពីអត្ថន័យនៃការផ្សះផ្សាតាមទម្រង់មួយដែលសមស្របចំពោះភាគីពាក់ព័ន្ធទាំងអស់» ។ អ្នកជំនាញការរូបនេះព្យាយាមវែកញែកទស្សនៈនៃការផ្សះផ្សាឲ្យដល់ឫសគល់ ហើយពន្យល់ថា «ការផ្សះផ្សាគឺការកាត់បន្ថយភាពតានតឹង (ភាពតានតឹងរវាងជំនឿពីរឬច្រើន ភាពតានតឹងរវាងការបកស្រាយព្រឹត្តិការណ៍ខុសគ្នាពីរឬច្រើន ឬ ភាពតានតឹងរវាងតម្លៃមិនស្មើគ្នាពីរឬច្រើន) និងការឆ្លើយតបរបស់យើងចំពោះភាពតានតឹងទាំងនេះ» ។ អ្នកជំនាញការរូបនេះបានចង្អុលបង្ហាញថា រាល់ករណីទាំងអស់ភាពដែលអាចទៅរួចថាការផ្សះផ្សាអាចនាំមកនូវសន្តិភាពផ្លូវចិត្តមិនបានផ្តល់នូវហេតុផលសីលធម៌សម្រាប់ការព្យាយាមផ្សះផ្សាទេ ។

ការផ្សះផ្សាមិនមែនជាទឹកអម្រឹតដែលនឹងព្យាបាលរាល់វិបត្តិផ្លូវចិត្តរបស់មនុស្សម្នាក់ៗនិងភាពខុសឆ្គងនៅក្នុងសង្គមមនុស្សឡើយ ។ មានពាក្យមានន័យធៀបមួយដែលគេតែងតែប្រើដើម្បីពន្យល់ថាជនរងគ្រោះនៃការរំលោភបំពានសិទ្ធិមនុស្សធ្ងន់ធ្ងរមានតម្រូវការឲ្យខ្លួនឯងរួចចាកផុតពីភាពរន្ធត់ ។ តាមវិធីសាស្ត្រដូចគ្នាដែលយើងត្រូវតែវះខុះចេញពីរបួសដើម្បីធ្វើឲ្យរបួសឆាប់ជា មានការទាញហេតុផលថាជនរងគ្រោះទាមទារឲ្យមានការ«លាតត្រដាង»នូវអ្វីដែលបានកើតឡើងចំពោះខ្លួនដើម្បីព្យាបាលរបួសផ្លូវចិត្ត ។ ជីវិតនឹងកាន់តែងាយស្រួលគ្រប់គ្រងប្រសិនបើដួងព្រលឹងដ៏ពិបាកយល់របស់មនុស្សអាចជាសះស្បើយដូចជារបួសលើសាច់នៅពេលដែលរបួសនេះត្រូវបានលាងសម្អាតដោយថ្នាំផ្សះ ដែលករណីនេះជាការរៀបរាប់អំពីរឿងរ៉ាវ ហើយបន្ទាប់មកអ្វីៗក្លាយទៅជាប្រសើរឡើងវិញ ។ ប៉ុន្តែមនុស្សមិនមែនជារបួសទេ ។ ដូចគ្នាដែរ យើងគួរប្រុងប្រយ័ត្នក្នុងការផ្តល់សមភាពដល់ការផ្សះផ្សាក្នុងកម្រិតបុគ្គលជាមួយនឹងការផ្សះផ្សាក្នុងកម្រិតសង្គម ។ បុគ្គលគួរតែជាដំណាក់កាលទីមួយនៃការផ្សះផ្សាទូទាំងប្រទេស ពីព្រោះបុគ្គលដែលមានការកែប្រែអាចកែប្រែសង្គមមួយ ។ ប្រសិនបើមានបុគ្គលបែបនេះច្រើន បុគ្គលទាំងនេះប្រហែលជាអាចផ្លាស់ប្តូរចរិតលក្ខណៈរបស់សង្គមទាំងមូល ។ ហេតុផលនេះបាននាំមកនូវបញ្ហាជាក់ស្តែងដ៏ធំនៅពេលដែលប្រជាជនជាច្រើន (ដួនកាលរហូតដល់ទៅរាប់លាននាក់ដូចនៅក្នុងករណីប្រទេសកម្ពុជានិងរ៉្វាន់ដា) ជាជនរងគ្រោះហើយបង្កឲ្យមានការខិតខំប្រឹងប្រែងរួមនៅក្នុងកម្រិតជាតិដូចជាគណៈកម្មការស្វែងរកការពិតដែលបង្កើតឲ្យមានសវនាការជាសាធារណៈដើម្បីឲ្យដឹងឮជាទូទៅ ។

ភាពខុសគ្នាក្នុងកម្រិតជាក់លាក់មួយ ភាពតានតឹងនិងភាពស្អប់ខ្ពើមរវាងបុគ្គលគឺជារឿងធម្មតានិងសមស្របនៅក្នុងសង្គមទាំងអស់ ។ ក៏ប៉ុន្តែរាល់សំណើដែលថា មនុស្សទាំងអស់នឹងរស់នៅក្នុងសេចក្តីស្រឡាញ់ សន្តិភាព និងភាពសុខដុម ក្រោយពីបានប្រារព្ធពិធីជាសាធារណៈនៃការទទួលស្គាល់ទុក្ខសោករបស់នរណាម្នាក់និងបង្ហាញពីការអត់ឱន គឺមានលក្ខណៈឆ្ងាយពីការពិតបន្តិច ។ អំពើហិង្សាត្រូវបានស្អប់ខ្ពើមជាសកល តែប្រវត្តិសាស្ត្របានបង្ហាញថាវាជាអ្វីដែលយើងត្រូវតែរស់ជាមួយដែលខុសគ្នាពីការនិយាយថាយើងគួរតែឈប់ដោះស្រាយជម្លោះតាមរយៈមធ្យោ-បាយសន្តិវិធី ។ មនុស្សលោក ពិសេសមនុស្សដែលធ្លាប់មានភាពភ័យរន្ធត់និងការឈឺចាប់ដោយអំពើហិង្សានិងឃោរឃៅទ្រង់ទ្រាយធំ ជាក់ស្តែងមិនអាចបំភ្លេចចោលនូវរឿងរ៉ាវពីអតីតកាលដូចជាមនុស្សយន្តបានទេ ។ សោកនាដកម្មដែលចេះតែបន្តមិនចេះចប់នោះគឺថា ជនរងគ្រោះតែងតែពាំនាំជាប់នឹងខ្លួននូវរបួស ទោះមានភាពជារូបវន្ត ជាផ្នែកចិត្តសាស្ត្រឬផ្លូវអារម្មណ៍ក្តី ទោះជាមានឬគ្មានការជួយជ្រោមជ្រែងក្តី ក៏អ្នកខ្លះអាចគ្រប់គ្រងអារម្មណ៍ប្រសើរជាងអ្នកខ្លះទៀត ។ យើងក៏មិនត្រូវបំភ្លេចថាជនដៃដល់ខ្លះនឹងពាំនាំនូវអារម្មណ៍ល្មើសចំពោះតួនាទីរបស់ខ្លួនក្នុងការបង្កឲ្យមានការឈឺចាប់ដល់អ្នកដទៃ ក៏ដូចជាបទពិសោធន៍ឈឺចាប់ផ្ទាល់ខ្លួន ព្រមទាំងអំពើហិង្សានៅក្រោមកណ្តាប់ដៃរបស់អ្នកផ្សេង ។ ដូច្នេះការផ្សះផ្សានៅក្នុងកម្រិតបុគ្គលអាចក្តោបការផ្តាច់ចេញពី«ចិត្តគំនិតរបស់ជនរងគ្រោះ» ទោះជាចិត្តគំនិតនោះឋិតនៅក្នុង

ទម្រង់ជាការខឹងប្រទេ្បាត អសកម្ម ភាពកន្ទើយ ការឈ្លក់វង្វេងនឹងអតីតកាល ឬភាពឥតជំនួយក៏ដោយ ។ បើមិនដូច្នោះទេ ត្រូវដោះស្រាយជាមួយនឹងអ្វីដែលបានកើតឡើងដើម្បីបង្កឲ្យមានការឆ្លើយតបទាំងនេះ ហើយសម្រុះសម្រួលជាមួយនឹងការឆ្លើយតបទាំងនេះដើម្បីបង្កឲ្យមានតុល្យភាពកាន់តែប្រសើរ ។

ការផ្សះផ្សាក្នុងទម្រង់ជាទំនាក់ទំនងរវាងមនុស្សបន្ទាប់ពីមានអំពើហិង្សានិងការគាបសង្កត់ក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំ អាចថាមានភាពសាមញ្ញដូចការរៀនរស់នៅដោយសុខស្រួលជាមួយនឹងអ្នកដែលយើងមិនចូលចិត្ត ឬដោយនរណាម្នាក់ដែលគេស្អប់ ។ មនុស្សម្នាក់អាចមានទស្សនៈនយោបាយខុសគ្នាជាមួយអ្នកផ្សេង ។ មនុស្សម្នាក់អាចស្អប់ខ្ពើមជាតិពន្ធ សាសនា ឬវប្បធម៌របស់មនុស្សម្នាក់ទៀត ។ មនុស្សម្នាក់អាចមានមនសិការល្មើស ។ មនុស្សម្នាក់អាចជាជនរងគ្រោះនៃទុក្ខវេទនាដែលបង្កឡើងដោយអ្នកផ្សេង ។ ការរៀបរាប់ខាងលើមិនមែនចង់និយាយអំពីការហាមប្រាមមិនឲ្យមានការពិភាក្សាអំពីអតីតកាលឬត្រូវបង្ខំចិត្តទទួលយកស្ថានភាពមួយដែលឫសគល់នៃជម្លោះមិនត្រូវបានជីកកកាយនោះទេ ។ ផ្ទុយទៅវិញ យើងចង់និយាយអំពីការយល់ឃើញថាជីវិតរស់នៅប្រចាំថ្ងៃអាចប្រសើរជាងនេះ បើមនុស្សម្នាក់អាចបំភ្លេចចោលការឈឺចាប់ដែលអាចយល់បាននិងភាពអវិជ្ជមានខ្លះដែលជាលទ្ធផលនៃអំពើហិង្សានិងការគាបសង្កត់ ។ នៅក្នុងករណីនេះ ការចង់បានយុត្តិធម៌នៅក្នុងតុលាការអង្គច្បាប់មិនគួរត្រូវបានមើលឃើញថាជាឧបសគ្គនៃការជួសជុលសង្គមទេ លុះត្រាតែការចង់បាននេះត្រូវបានបង្កដោយការសងសឹកជាបុគ្គល ការស្តីបន្ទោសចំពោះអ្វីដែលបានកើតឡើង ការរើសអើង ឬអ្វីស្រដៀងគ្នាផ្សេងទៀត ។ ការចង់បានយុត្តិធម៌នេះត្រូវបានសម្រេចឲ្យបានតាមវិធីមួយដែលមានលក្ខណៈផ្លូវច្បាប់ពេកចង្អៀតពេក និងមិនមានការពិតពេក ដែលបានកាត់ផ្តាច់ទាំងស្រុងពីការពិតផ្នែកនយោបាយ ។ ការទាមទារនេះមានលក្ខណៈបែងចែកពេកដែលអាចបង្កឲ្យមានជម្លោះកាន់តែធ្ងន់ធ្ងរថែមទៀត ។

សម្រាប់មនុស្សមួយចំនួន ជំនឿសាសនាជាជំនួយដ៏វិសេសវិសាល ។ សម្រាប់អ្នកផ្សេង ការព្យាបាលជាការសំខាន់ ។ អ្នកខ្លះមានអារម្មណ៍ធូរស្បើយនៅពេលបាននិយាយបញ្ចេញនូវអ្វីដែលបានឆ្លងកាត់ ។ អ្នកខ្លះយល់ថាដំណើរការយុត្តិធម៌ព្រហ្មទណ្ឌ ឬការស្វែងរកការពិតដែលយករឿងដាក់ស្តែងមកដោះស្រាយ អាចជាជំនួយក្នុងការបំភ្លេចចោលនូវអតីតកាល ។ អ្នកខ្លះទាមទារឲ្យមានការសុំទោសដោយស្មោះត្រង់ ។ សម្រាប់អ្នកខ្លះ ការសុំទោស ការសោកស្តាយ និងការកែប្រែ ជាការប្រសើរ ។ អ្នកខ្លះទៀតយល់ថាពេលវេលាជាការព្យាបាលដ៏ប្រសើរបំផុត ។ ដូច្នេះសម្រាប់បុគ្គលម្នាក់ៗ ការផ្សះផ្សាជាដំណើរការមានលក្ខណៈបុគ្គលដែលអាចឬមិនអាចត្រូវបានប៉ះប៉ូវដោយកិច្ចប្រឹងប្រែងរបស់រដ្ឋធ្វើឡើងដើម្បីជួសជុលសង្គម ។

យើងគួរប្រុងប្រយ័ត្នចំពោះការសន្យាថាអាចព្យាបាលបានទាំងស្រុង ក្នុងករណីមាន“អ្នកជំងឺ”ជាច្រើនប្រភេទដែលមានបញ្ហានិងតម្រូវការខុសគ្នា ហើយឆ្លើយតបផ្សេងគ្នាទៅនឹងការបង្កាប់ ។ ហេតុនេះ ការផ្សះផ្សាជាដំណើរការមួយអាចត្រូវបានមើលឃើញថាជាការជួយប្រជាជន ហើយតាមរយៈនេះគឺសង្គមទាំងមូល ដើម្បីឲ្យមនុស្សទាំងអស់អាចរស់នៅក្នុងជីវិតធម្មតាដូចដែលអាចធ្វើទៅបាន ។ ម៉្យាងទៀត ការផ្សះផ្សាគឺជាដំណើរការមួយដែលធ្វើឲ្យសង្គមបាក់បែកមួយរួបរួមគ្នានាថ្ងៃអនាគតឬជាមធ្យោបាយមួយដែលអតីតកាលត្រូវបានដោះស្រាយដើម្បីធ្វើដំណើរទៅអនាគត ។ គាំទ្រចំពោះទស្សនៈដ៏សាមញ្ញនៃការផ្សះផ្សាគឺជាការវាយតម្លៃមួយដែលថា “តាមរយៈទស្សនៈនៃការដោះស្រាយជម្លោះការផ្សះផ្សាត្រូវបានមើលឃើញថាជាដំណើរការរយៈពេលយូរនៃការគ្រប់គ្រងភាពប្រទូសរ៉ាយនិងការមិនជឿទុកចិត្តគ្នារវាងក្រុមប្រជាជន ។ ការផ្សះផ្សាជាការពង្រឹងទំនាក់ទំនងសង្គមឲ្យល្អប្រសើររវាងក្រុមផ្សេងៗនៃមនុស្សរួមទាំងភាគីនៃជម្លោះផង ។ ការផ្សះផ្សាបូករួមទាំងការទទួលស្គាល់នៅក្នុងចំណោមភាគីនៃសេចក្តីត្រូវការឲ្យមានការយល់ឃើញរួមមួយអំពីមូលហេតុ និងសារជាតិនៃជម្លោះនិងបង្កើតសញ្ញាណមួយនៃការទទួលខុសត្រូវ” ។

II. ការរកឃើញ

ចម្លើយដែលទទួលបានពីមិត្តអ្នកអាននិងប្រជាជនត្រូវបានបែងចែកជាប្រាំបីគោលគំនិតឬផ្នែកដូចខាងក្រោម÷

លទ្ធផលរួមនៃការស្ទាបស្ទង់មតិ

ផ្នែកទីមួយៈ ទស្សនាវដ្ដីស្វែងរកការពិត

សំណួរ១៤ៈ តើលោកអ្នកយល់ពីគោលបំណងនៃការបង្កើតទស្សនាវដ្ដីស្វែងរកការពិតដែរឬទេ?

៤១.៧១% ខ្ញុំយល់ច្បាស់
៣១.៦០% ខ្ញុំយល់មិនសូវច្បាស់
១៧.៤១% ខ្ញុំមិនយល់ទាល់តែសោះ
៩.២៧% គ្មានចម្លើយ

សំណួរ១៥ៈ តើលោកអ្នកមានចំណាប់អារម្មណ៍យ៉ាងដូចម្ដេចខ្លះចំពោះទស្សនាវដ្ដីស្វែងរកការពិតដែលបានចេញផ្សាយអស់រយៈពេលពីរឆ្នាំកន្លងមកនេះ?

៨៧.២២% មានប្រយោជន៍សម្រាប់ប្រជាជនកម្ពុជាទូទៅ
៦.៧៤% ធ្វើឲ្យប្រជាជនស្អប់អារម្មណ៍
៧.៣០% រៀបរាប់តែពីរឿងចាស់មិនគួររំពុកឡើងវិញ
២.២៥% មានពត៌មានសំខាន់សម្រាប់អ្នកស្រាវជ្រាវផ្នែកប្រវត្តិសាស្ត្រ ច្បាប់ វប្បធម៌ និងសិល្បៈ
០.៤២% គ្មានអ្វីសំខាន់
៧២.៧៥% រៀបរាប់យ៉ាងត្រឹមត្រូវអំពីជីវិតរបស់ប្រជាជនកម្ពុជានៅក្រោមរបបខ្មែរក្រហម
១.១២% រំពុករឿងចាស់ បន្តឲ្យមានបញ្ហាសង្គមឡើងវិញ
២៦.៩៧% បង្ហាញពីតម្លៃនៃការផ្សះផ្សាជាតិ

សំណួរ១៦ៈ តើប្រជាជននៅតាមភូមិឃុំដឹងឮច្បាស់ពីការបោះពុម្ពផ្សាយទស្សនាវដ្ដីស្វែងរកការពិតឬទេ?

៣៥.៥៣% មិនដែលឮសោះកាលពីមុន
២៤.៧២% អាជ្ញាធរភូមិឃុំមិនដែលចែកជូនទស្សនាវដ្ដី (ឬនិយាយអំពីទស្សនាវដ្ដី)
៥.៤៨% អាជ្ញាធរមូលដ្ឋានចែកជូនប្រជាជនរៀងរាល់ខែ
៣៤.២៧% ឃើញម្ដងម្កាលតែប៉ុណ្ណោះ

សំណួរ១៧ៈ តើលោកអ្នកយល់ថាទស្សនាវដ្ដីស្វែងរកការពិតរួមចំណែកដល់ការព្យាបាលរបួសសង្គមដែរឬទេ?

៦២.៥% បាទ/ចាស
៧.០២% ទេ
៣០.៤៨% គ្មានចម្លើយ

សំណួរ១៩ៈ តើទស្សនាវដ្ដីស្វែងរកការពិតគួរបោះពុម្ពផ្សាយអំពីអ្វីដើម្បីជាជំនួយដល់ការផ្សះផ្សាជាតិ?

១៣.០៦% អំពីជនដៃដល់បានហើយ
៨.៨៥% អំពីជនរងគ្រោះបានហើយ
៦.០៧% អំពីទង្វើបានហើយ
៦៧.៦៣% ចំណុចទាំងបីខាងលើ
៤.៣៩% គ្មានចម្លើយ

សំណួរ២១ៈ តើទស្សនាវដ្ដីស្វែងរកការពិតគួរមានតួនាទីយ៉ាងណាខ្លះក្នុងអំឡុងនិងក្រោយពេលមានតុលាការ?

២០.២២% គួរដើរតួនាទីជាសំឡេងរបស់ជនរងគ្រោះនិងជនដៃដល់
៥៤.៦៣% គួរដើរតួនាទីជាប្រភពឯកសារនិងពត៌មានផ្នែកច្បាប់ទាក់ទងទៅនឹងតុលាការ
១៥.៣១% គួរដើរតួនាទីជាអាជ្ញាកណ្ដាលសម្រាប់សម្របសម្រួលរវាងជនរងគ្រោះនិងជនដៃដល់
៤៥.២២% គួរដើរតួនាទីជាស្ពានឆ្ពោះទៅរកការផ្សះផ្សានិងបង្រួបបង្រួមជាតិ

សំណួរ២២ៈ បើគួរមានទស្សនាវដ្ដីស្វែងរកការពិតបន្តទៀត តើទស្សនាវដ្ដីស្វែងរកការពិតគួរផ្សាយអំពីអ្វីខ្លះ?

៥២.៩១% អំពីមូលហេតុដែលខ្មែរក្រហមធ្វើបាបនិងកាប់សម្លាប់ប្រជាជន
៣៧.៨០% ការទទួលខុសត្រូវរបស់ខ្មែរក្រហម
១២.៧២% ស្នើសុំឲ្យប្រជាជនអត់ឱនទោសឲ្យខ្មែរក្រហម
៥៥.០៧% តុលាការខ្មែរក្រហម
២៥.០៥% ការបកស្រាយពន្យល់របស់ខ្មែរក្រហម

ផ្នែកទីពីរៈ ផលប៉ះពាល់ផ្ទាល់នៃរបបខ្មែរក្រហម

សំណួរ១ៈ តើលោកអ្នកមានសមាជិកគ្រួសារប៉ុន្មាននាក់ស្លាប់បាត់បង់ជីវិតនៅក្នុងរបបខ្មែរក្រហម?

៨៩.៤២% បានបាត់បង់
១.៣០% មិនបានបាត់បង់
៩.២៨% គ្មានចម្លើយ

សំណួរ២៖ តើការស្លាប់បាត់បង់ជីវិតនេះប៉ះពាល់យ៉ាងម៉េចខ្លះចំពោះរូបអ្នក?

៥៧.០២% ធ្វើឲ្យខ្ញុំកំព្រារស់នៅយ៉ាងលំបាកលំបិនរហូតដល់សព្វថ្ងៃ

២៧.៤៣% មិនមានអ្វីប៉ះពាល់ដល់រូបខ្ញុំឡើយ

១៥.៥៥% គ្មានចម្លើយ

សំណួរ៣៖ តើអ្នកឬបងប្អូនក្រុមគ្រួសារធ្លាប់ត្រូវខ្មែរក្រហមធ្វើទារុណកម្មឬទេ?

៧៧.៣២% បាទ/ចាស

១១.៦៦% ទេ

១១.០២% គ្មានចម្លើយ

ផ្នែកទី៣៖ ការពិភាក្សាអំពីរបបខ្មែរក្រហម

សំណួរ៤៖ តើលោកអ្នកចង់និយាយអំពីរបបខ្មែរក្រហមឬទេ?

៦៧.៦០% បាទ/ចាស

២៨.០១% ទេ

៤.៣៩% គ្មានចម្លើយ

សំណួរ៥៖ តើអ្វីដែលលោកអ្នកនឹកឃើញមុនគេនៅពេលនិយាយដល់របបខ្មែរក្រហម?

២៩.៨០% ការងារពលកម្ម

៣១.៥៣% អាហារ

២៣.១១% ការរស់នៅដាច់ដោយឡែកពីគ្នា

៦៣.២៨% ការបាត់បង់ជីវិតរបស់សមាជិកគ្រួសារ

១២.៣១% ផ្សេងៗ

សំណួរ៦៖ តើលោកអ្នកនៅតែនឹកឃើញអំពីអ្វីដែលបានកើតឡើងនៅក្នុងរបបខ្មែរក្រហមឬទេ?

៥៨.៧៥% បាទ/ចាស

២៥.៧០% ទេ

១៥.៥៥% គ្មានចម្លើយ

សំណួរ១១៖ នៅពេលដែលលោកអ្នករៀបរាប់អំពីរឿងរ៉ាវដែលបានកើតឡើងចំពោះលោកអ្នកនៅក្នុងរបបខ្មែរក្រហម តើលោកអ្នកមានអារម្មណ៍បែបណា?

៧.៥៦% ធ្វើឲ្យខ្ញុំមានអារម្មណ៍ប្រសើរឡើង

៦០.៩១% ធ្វើឲ្យខ្ញុំមានអារម្មណ៍មិនល្អ

១០.៨០% អារម្មណ៍ធម្មតា

២០.៧៣% គ្មានចម្លើយ

សំណួរ១២៖ តើលោកអ្នកចង់ដឹងអំពីការពិតនៃរបបខ្មែរក្រហមឬទេ?

៧៣.៨៧% ចង់ដឹង ព្រោះសំខាន់

៧.៧៧% មិនចង់ដឹង ព្រោះជារឿងចាស់

១៨.៣៦% គ្មានចម្លើយ

ផ្នែកទី៤៖ អាកប្បកិរិយាចំពោះរបបខ្មែរក្រហម

ការអត់ឱន

សំណួរ៧៖ តើលោកអ្នកអាចអត់ឱនឲ្យកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមដែលបានធ្វើឲ្យលោកអ្នកឈឺចាប់ឬទេ?

២៦.៥៦% បាទ/ចាស

៦៧.១៧% ទេ

៦.២៧% គ្មានចម្លើយ

សំណួរ៨៖ តើលោកអ្នកអត់ឱនកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមដែលបានធ្វើទារុណកម្មលើរូបអ្នកយ៉ាងដូចម្តេច?

១៦.២% ឲ្យមានការរៀបរាប់កំហុស និងសុំការអភ័យទោសជាសាធារណៈ

៥៦.៥៩% ឲ្យមានតុលាការដើម្បីកាត់ទោស

១០.៣៧% ផ្សេងៗ

១៦.៨៤% គ្មានចម្លើយ

ការសងសឹក

សំណួរ៩៖ នៅពេលដែលលោកអ្នកដឹងថាអ្នកភូមិដែលនៅរស់គឺជាអ្នកដែលបានសម្លាប់ញាតិសន្តានរបស់លោកអ្នក តើលោកអ្នកខឹងហើយចង់សងសឹកឬទេ?

៦៨.៩៦% ទេ

២៣.៧៣% បាទ/ចាស

៧.៣១% គ្មានចម្លើយ

សំណួរ១០៖ ប្រសិនបើលោកអ្នកដឹងថាកូនរបស់បុគ្គលដែលបានសម្លាប់ឪពុកម្តាយឬសាច់ញាតិអ្នកគឺជាមិត្តរួមថ្នាក់កូនរបស់អ្នក តើលោកអ្នកទូន្មានកូនអ្នកឲ្យរើសអើងឬទេ?

៣.៦៥% ត្រូវតែបណ្តុះកំហឹងនិងរើសអើងជានិច្ច

៦៧.៧០% ខ្ញុំមិនចង់ចងកម្មចងពៀរទេ ព្រោះនៅពេលណាមួយកូនជនដៃដល់នឹងសងសឹកមកលើកូនចៅរបស់ខ្ញុំវិញមិនខាន

៣៧.៧៨% ផ្សេងៗ

អាកប្បកិរិយាចំពោះកម្មាភិបាលថ្នាក់ទាប

សំណួរ២៣៖ ទស្សនាវដ្តីស្វែងរកការពិតបានបោះពុម្ពផ្សាយអំពីជីវប្រវត្តិនិងសកម្មភាពរបស់អ្នកស្ទួរចម្លើយនិងកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមថ្នាក់ទាប ។ តើលោកអ្នកវិនិច្ឆ័យបុគ្គលទាំងនោះជាជនដៃដល់ឬជាជនរងគ្រោះ?

២៣.៨៩% ជនដៃដល់

២៩.៩៥% ជនរងគ្រោះ

៤១.២៩% ទាំងពីរ

៤.៨៧% គ្មានចម្លើយ

សំណួរ២៤៖ តើលោកអ្នកមានអារម្មណ៍យ៉ាងណាចំពោះជនដៃដល់ខ្មែរក្រហមថ្នាក់ទាប?

១៦.៦% ខ្ញុំអាណិត

៥៣.៨៥% ខ្ញុំមិនអាណិត

២៤.៧០% ផ្សេងៗ

៤.៨៥% គ្មានចម្លើយ

ផ្នែកទី៥៖ យន្តការនៃការទទួលខុសត្រូវ

សំណួរ១៣៖ តើលោកអ្នកចង់បានការកាត់ទោសប្រភេទណា?

៧០.១៩% តុលាការដែលមានការចូលរួមពីអង្គការសហប្រជាជាតិ

៧.១៣% តុលាការដែលមានការចូលរួមពីប្រទេសផ្សេងៗ

១៨.៥៧% តុលាការដែលបង្កើតឡើងដោយរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាសុទ្ធសាធ

៤.១១% គ្មានចម្លើយ

សំណួរ១៨៖ នៅពេលដែលលោកដឹងឮអំពីប្រវត្តិនិងទង្វើរបស់មេដឹកនាំខ្មែរក្រហម តើលោកអ្នកយល់យ៉ាងណា?

៧២.០៥% ខ្ញុំចង់ឲ្យមានតុលាការកាត់ទោសឲ្យបានឆាប់ដើម្បីជាគំរូដល់ក្មេងជំនាន់ក្រោយ

១១.០៩% ខ្ញុំចង់ឲ្យមានតុលាការ ប៉ុន្តែខ្លាចមានការប្របូកប្របល់សាជាថ្មី

២.៥៨% ខ្ញុំមិនចង់ឲ្យមានតុលាការទេព្រោះថ្នាក់លើមិនបានប្រព្រឹត្តខ្លួនឯងផង

៨.៧១% យោបល់ផ្សេងទៀត

៥.៦២% គ្មានចម្លើយ

ផ្នែកទី៦៖ ការចាត់ចែងសំណល់ជនរងគ្រោះ

សំណួរ២៥៖ ទស្សនាវដ្តីស្វែងរកការពិតបានបោះពុម្ពផ្សាយរូបថតជាច្រើននៃសំណល់ជនរងគ្រោះ ។ តើលោកអ្នកយល់ស្របតាមសម្តីមួយណានៅខាងក្រោម?

៥៧.០៨% ការផ្សព្វផ្សាយជាការបង្ហាញអំពីទំហំនៃអំពើហិង្សារបស់ខ្មែរក្រហម

១៣.៧៦% ការផ្សព្វផ្សាយជាការមិនគោរពព្រលឹងជនរងគ្រោះ

២៨.៧៤% ផ្សេងៗ

០.៤២% គ្មានចម្លើយ

ផ្នែកទី៧៖ ការផ្សព្វផ្សាយឬការអប់រំ

សំណួរ២០៖ តើប្រវត្តិសាស្ត្រនៃរបបខ្មែរក្រហមគួរផ្សព្វផ្សាយឲ្យបានទូលំទូលាយជាងនេះតាមវិធីណា?

៦៣.៦២% តាមប្រព័ន្ធសារព័ត៌មាន ដូចជាកាសែត វិទ្យុ ទូរទស្សន៍ ជាដើម

១៣.៦២% តាមរយៈទីភ្នាក់ងាររដ្ឋាភិបាលនៅតាមខេត្តក្រុង

២២.៨៩% តាមរយៈទីភ្នាក់ងារឯកជននានាដូចជាអង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាល សិទ្ធិមនុស្ស

៤៥.៦៥% បង្កើតយុទ្ធនាការអប់រំនៅតាមមូលដ្ឋានតាមរយៈសាលារៀន

សំណួរ២៦៖ តើសាលាវិទ្យាល័យឬអនុវិទ្យាល័យគួរទទួលការអប់រំក្រៅកម្មវិធីសិក្សាអំពីអ្វីដែលបានចុះក្នុងទស្សនាវដ្តីស្វែងរកការពិតឬទេ?

៨៥.០២% បាទ/ចាស

៣.២៤% ទេ

១១.៧៤% គ្មានចម្លើយ

ផ្នែកទី៨: ការផ្សះផ្សានិងបង្រួបបង្រួមជាតិ

សំណួរ២៧: តើការផ្សះផ្សានិងបង្រួបបង្រួមមានន័យដូចម្ដេច? តើគួរធ្វើយ៉ាងដូចម្ដេចខ្លះដើម្បីសម្រេចនូវគោលដៅទាំងនេះ?

◆ អ្នកឆ្លើយមួយភាគធំយល់ថាការផ្សះផ្សានិងបង្រួបបង្រួមជាដំណើរការមួយនៃការទទួលយកនូវចំណុចខាងក្រោមតាមរយៈការប្រឹងប្រែងរួមរបស់ប្រជាជនកម្ពុជាទាំងមូល÷

១) ប្រទេសតែមួយដែលមានការរួបរួមគ្នា រីកចម្រើននិងរុងរឿង ដោយមានការស្ដារឡើងវិញនូវទំនាក់ទំនងធម្មតានិងសាមគ្គីភាពរវាងពលរដ្ឋទាំងអស់ ព្រមទាំងការបង្កើតឡើងនូវទស្សនវិស័យរួមសំដៅកសាងអនាគតកាន់តែរុងរឿង ។

២) សេរីភាពនៃការរស់នៅដោយគ្មានអំពើហិង្សានិងជម្លោះ ការទទួលបាននូវសន្តិភាព ភាពរុងរឿង ការអភិវឌ្ឍន៍ ព្រមទាំងយុត្តិធម៌សង្គម ។

៣) សង្គមមួយដែលបានផ្លាស់ប្ដូរនិងធ្វើឲ្យមានតុល្យភាពឡើងវិញ គ្រប់គ្រងដោយធម្មាធិបតេយ្យ ។ នៅក្នុងកម្រិតបុគ្គល សហគមន៍អន្តរសហគមន៍និងជាតិ ប្រជាជនខ្មែរកែប្រែនូវអត្តចរិតអវិជ្ជមានឬបំផ្លិចបំផ្លាញ ហើយធ្វើឲ្យទំនាក់ទំនងរវាងបុគ្គលកាន់តែប្រសើរឡើង ។ ប្រជាជនទាំងអស់ដាក់មួយឡែកនូវទុក្ខសោកជាបុគ្គលនិងអតីតកាលដ៏ជូរចត់ ហើយជ្រើសយកការប្រឹងប្រែងសម្រេចឲ្យបាននូវទស្សនវិស័យរួមនៃការអភិវឌ្ឍន៍ប្រទេសកម្ពុជា ។ មេដឹកនាំនយោបាយបានយកប្រយោជន៍ជាតិជាអាទិភាពទីមួយ ។

◆ អ្នកឆ្លើយមួយភាគធំទៀតយល់ថាការផ្សះផ្សានិងការបង្រួបបង្រួមនៅកម្ពុជាអាចសម្រេចបាន ប្រសិនបើ÷

១) ប្រជាជនខ្មែរផ្លាស់ប្ដូរនូវការគិតនិងអាកប្បកិរិយារបស់ខ្លួនដែលបង្កឲ្យជីវិតរស់នៅកាន់តែប្រសើរឡើង ។ ប្រជាជនខ្មែរចាំបាច់ត្រូវរួមរស់ជាមួយគ្នាដោយសុខសាន្ត ហើយមិនអនុញ្ញាតឲ្យអតីតកាលមកចងពៀរបានឡើយ ប៉ុន្តែត្រូវលះបង់ចោលនូវការចងពៀរ ការគុំកួន ការស្អប់ខ្ពើម ការរើសអើង និងកំហឹងផ្ទុយមកវិញ ត្រូវជ្រើសយកសេចក្ដីស្រលាញ់និងការអត់ឱនរវាងគ្នានឹងគ្នា ។

២) ប្រជាជនកម្ពុជាខំប្រឹងសហការគ្នានៅក្នុងកាតព្វកិច្ចកសាងអនាគតកាន់តែប្រសើរឡើងសម្រាប់ប្រទេសកម្ពុជា (ប្រទេសមួយដែលមានសន្តិភាព ការអភិវឌ្ឍន៍ ធម្មាធិបតេយ្យ យុត្តិធម៌ផ្នែកច្បាប់ យុត្តិធម៌សង្គមជាដើម)

៣) ប្រជាជនកម្ពុជាអាចបង្កើតសង្គមមួយបែបផ្សេង ។ សង្គមនេះពឹងផ្អែកទៅលើពលរដ្ឋដែលមានការយល់ឃើញដូចគ្នានិងទស្សនវិស័យតែមួយ ជាសង្គមដែលពលរដ្ឋទាំងអស់សហការគ្នានិងសម្រុះសម្រួលឲ្យគ្នាចូលរួមនៅក្នុងការពិភាក្សាយោបល់ល្អជាមួយគ្នា គាំទ្រចំពោះការដោះស្រាយជម្លោះដោយសន្តិវិធី ចេះស្រលាញ់ប្រទេសជាតិ ខំប្រឹងគោរពច្បាប់ (ការទទួលខុសត្រូវចំពោះមុខច្បាប់ យុត្តិធម៌សង្គម ច្បាប់ និងសណ្ដាប់ធ្នាប់) ហើយដាក់ប្រយោជន៍ជាតិឲ្យខ្ពស់ជាងប្រយោជន៍បុគ្គល ។

៤) មានការទទួលខុសត្រូវសម្រាប់ឧក្រិដ្ឋកម្មរបស់ខ្មែរក្រហម និងការគោរពច្បាប់នៅគ្រប់កាលៈទេសៈ ។

៥) ប្រជាជនកម្ពុជាទទួលការអប់រំល្អ ពិសេសអំពីប្រវត្តិសាស្ត្រសម័យទំនើប ដើម្បីឲ្យបានដឹងកាន់តែច្បាស់អំពីរបបខ្មែរក្រហមនិងអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ ហើយការពារអំពើឃោរឃៅទាំងអស់មិនឲ្យកើតមានជាថ្មីម្ដងទៀត ក៏ដូចជាការថែរក្សានូវការចងចាំអំពីអ្វីដែលបានកើតឡើងដើម្បីក្មេងជំនាន់ក្រោយ ។

ក) ការផ្សះផ្សានៅកម្ពុជា

អ្នកឆ្លើយកម្រងសំណួរ

អស់រយៈពេលជាង២៥ឆ្នាំកន្លងមកហើយ កម្ពុជានៅតែមានមិនត្រឹមតែវប្បធម៌នៃការរួចទោសប៉ុណ្ណោះទេ (អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញមិនទាន់ចាប់ផ្ដើមដំណើរការនៅឡើយ នៅពេលដែលអត្ថបទនេះកំពុងសរសេរឡើង) ថែមទាំងនៅមានអវត្តមាននៃវិធានការដឹកនាំដោយរដ្ឋក្នុងការដោះស្រាយទៅនឹងតម្រូវការផ្នែកចិត្តសាស្ត្ររបស់ប្រជាពលរដ្ឋកម្ពុជា ឬការព្យាយាមដើម្បីស្ដាបនាសង្គមឡើងវិញផង ។ រដ្ឋាភិបាលហាក់បីដូចជាកំពុងតែប្រយុទ្ធជាមួយបញ្ហាយុត្តិធម៌ ក៏ដូចជាការព្រួយបារម្ភចំពោះគ្រោះថ្នាក់នៃការធ្លាយចេញការពិតច្រើនពេក ។ ដោយសាររដ្ឋាភិបាលយល់ថាខ្មែរក្រហមបាន «ធ្វើសមាហរណកម្ម» ជាមួយរដ្ឋាភិបាលហើយគ្មានជម្លោះប្រដាប់អាវុធតទៅទៀត អ្វីទាំងនេះត្រូវបាន

ហៅថាជា«ការផ្សះផ្សា» ។ ដូចនេះប្រជាជនទាំងអស់ត្រូវឈប់គិតអំពីអតីតកាល អត់ឱន ហើយបំភ្លេចចោល ឬធ្វើតាមសម្ដីរបស់សម្ដេចនាយករដ្ឋមន្ត្រី ហ៊ុន សែន ថា «ជីករណ្ដៅកប់អតីតកាល» ។

តាំងតែពីការធ្លាក់ចុះនៃរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ប្រជាជនខ្មែរត្រូវបានជម្រាបម្ដងហើយម្ដងទៀតថា ភាពរន្ធត់នៅក្នុងរបបខ្មែរក្រហមត្រូវបានបង្កឡើងដោយពួកខ្មែរក្រហម ដឹកនាំដោយ «បនប្រល័យពូជសាសន៍ ប៉ុល ពត» ។ ទោះបីជាដោយសារការពិតដែលថា មានប្រជាជនតិចតួចប៉ុណ្ណោះដែលដឹងឮអំពីភ័ស្ដុតាងផ្នែកច្បាប់ ស្ទើរគ្រប់អ្នកឆ្លើយនឹងកម្រងសំណួរទាំងអស់យល់ថាមេដឹកនាំទាំងនេះពិតជាមានទោសចំពោះបទឧក្រិដ្ឋដ៏ធ្ងន់ធ្ងរបំផុតរបស់មនុស្សជាតិ ។ នៅក្នុងប៉ុន្មានឆ្នាំចុងក្រោយនេះ ប្រជាជនខ្មែរត្រូវបានប្រាប់ថា ការផ្សះផ្សាជាមួយនឹងខ្មែរក្រហមគឺជាថ្នូរនឹងសន្តិភាព ។ អ្នកនយោបាយខ្មែរបានប្រើប្រាស់ដោយសេរីនូវពាក្យ «ការផ្សះផ្សា» នៅពេលនិយាយដល់រឿងខ្មែរក្រហម ប៉ុន្តែប្រែប្រួលមិនច្បាស់លាស់ ជួនកាលទាក់ទាញខ្មែរក្រហមឲ្យមកចុះចូលដោយផ្ដល់ឲ្យនូវការអភ័យទោសនិងជំនួយ ជួនកាលប្រើប្រាស់កម្លាំងប្រដាប់អាវុធដើម្បីផ្ដួលរំលំខ្មែរក្រហម ឯពេលខ្លះទៀតគំរាមកំហែងខ្មែរក្រហមដោយប្រើប្រាស់ការកាត់ទោសដែលមានការចូលរួមពីសហគមន៍អន្តរជាតិ ។ ប្រជាជនកម្ពុជាបានឃើញនូវហេតុការណ៍គួរឲ្យឆ្ងើងឆ្ងាន់នៅពេលដែលឃើញការទទួលស្វាគមន៍មេដឹកនាំខ្មែរក្រហម និងកងកម្លាំងប្រដាប់អាវុធរបស់ជនទាំងនោះឲ្យចូលមករួមរស់នៅក្នុងសង្គមកម្ពុជាវិញក្រោមហេតុផលផ្សះផ្សាជាតិ ទាំងមិនបានរកយុត្តិធម៌ចំពោះការបាត់បង់ជីវិតប្រជាជនខ្មែររាប់លាននាក់និងការឈឺចាប់ដែលខ្មែរក្រហមបានបង្កឡើងផងទេ ។

ពីឆ្នាំ១៩៧៩ ថ្នាក់ដឹកនាំនយោបាយនៅកម្ពុជាមានអតីតកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមដែលអាចត្រូវបានរាប់បញ្ចូលថាជា «ជនដៃដល់» ឬ «អ្នកឈរខិបដៃ» ។ អ្នកជំនាញការមួយរូបបានចង្អុលបង្ហាញថា តាំងតែពីដំបូង សាធារណរដ្ឋប្រជាមានិតកម្ពុជា (រដ្ឋាភិបាលដែលបានបង្កើតឡើងដោយវៀតណាមក្រោយពេលផ្ដួលរំលំពួកខ្មែរក្រហម) បានពឹងផ្អែកទៅលើអតីតកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមដែលជាអ្នកកាន់អំណាចក្នុងស្រុក ហើយត្រូវយល់ថាមានសារសំខាន់ក្នុងការឈ្នះសង្គ្រាម និងពង្រឹងអំណាចរបស់របបនេះ «នៅទូទាំងប្រទេស អតីតកម្មាភិបាលភូមិភាគបូព៌ាបានក្លាយទៅជាចៅហ្វាយក្រុងនិងលេខាធិការបក្ស» «កម្មាភិបាលជាច្រើនទទួលបាននូវបទពិសោធន៍ផ្នែករដ្ឋបាលនិងយោធាពីសម័យកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ដែលមានសារសំខាន់ក្រោយឆ្នាំ១៩៧៩ ។ កម្មាភិបាលទាំងនេះបានបន្សាំខ្លួនទៅនឹងវិន័យសង្គមនិយមនិងរបៀបវារៈសង្គមនិយមមួយ ។ នៅក្រោមកាលៈទេសៈជាហេតុផលធ្វើឲ្យគ្មានដំណើរការ «វិណាហ្ស៊ីនិយម» (ការកែប្រែសង្គមពីរបបដឹកនាំឃោរឃៅឲ្យមកជាភាពធម្មតាវិញ) កើតឡើងទាល់តែសោះនៅកម្ពុជា» ។ អ្នកជំនាញការមួយរូបទៀតបានសង្កេតឃើញថាគ្មានអតីតកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមណាមួយដែលឥឡូវនេះជាសសរទ្រូងនៃរបបថ្មី រៀបរាប់អំពីការសោកស្ដាយនៃអតីតកាលឡើយ ។ កម្មាភិបាលទាំងនេះបានកែតម្រូវការចងចាំរបស់ខ្លួនតាមវិធីមួយដែលជនរងគ្រោះជាច្រើនមិនអាចទទួលយកបាន ។ «ពេលមុនគឺពេលមុន» បន្ថែមពីនេះដូចជាចង់និយាយថា «ឥឡូវវាផ្សេង» ។ ផ្ទុយទៅវិញ សម្រាប់ជនរងគ្រោះជាច្រើននៃរបបខ្មែរក្រហម «ពេលមុនអាចកើតឡើងម្ដងទៀតគួរឲ្យខ្លាចផ្សាជារៀងរាល់ថ្ងៃ» ។

ក្រៅពីការបំផ្លិចបំផ្លាញ មកទល់បច្ចុប្បន្នមិនទាន់មានការទទួលខុសត្រូវអ្វីក្រៅពីការកាត់ទោសដើម្បីបម្រើផលប្រយោជន៍នយោបាយ និងការព្រមព្រៀងគ្នាដើម្បីបង្កើតឲ្យមានការកាត់ទោសដោយមានការចូលរួមពីអង្គការសហប្រជាជាតិឡើយ ។ នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាបច្ចុប្បន្ន ម្នាក់ៗអះអាងអំពី «ការខំប្រឹងគោរពសិទ្ធិមនុស្សនិងអនុវត្តលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យសេរីពហុបក្ស» ប៉ុន្តែគ្មាននរណាម្នាក់ពន្យល់ថាមានអ្វីខុសឆ្គងជាមួយនឹងជំនឿពីមុន ឬហេតុអ្វីបានជាមកដល់ពេលឥឡូវទើបដឹងថាខ្លួនខុស ។ ទោះបីជាពាក្យ«លទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ» ត្រូវបានលើកមកនិយាយជាច្រើនលើកច្រើនសាក៏ដោយ ក៏មនុស្សជាច្រើនហាក់មិនដឹងថា លទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យមានអត្ថន័យលើសពីការបោះឆ្នោតនិងការគ្រប់គ្រងដោយសំឡេងភាគច្រើនទៅទៀត ។ លទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យរួមបញ្ចូលទាំងការបំបែកអំណាចប្រព័ន្ធតុលាការឯករាជ្យមិនប្រកាន់បក្សពួក ការការពារប្រជាជនភាគតិច ការគោរពរបស់រដ្ឋាភិបាលចំពោះសេរីភាព និងសមភាព ព្រមទាំងការទទួលខុសត្រូវ

ចំពោះទង្វើរបស់ខ្លួន និងភាពអត់ធ្មត់ចំពោះការមិនគាំទ្រ ការគាំទ្រពហុនិយម និងការប្រឆាំងដោយអហិង្សា ។

នៅទសវត្សរ៍ឆ្នាំ១៩៩០ ការផ្សះផ្សានៅកម្ពុជាជាពាក្យឯកទេសដែលសំដៅចំពោះការតស៊ូមិនឈប់ឈរ (តែតាមវិធីមិនសូវហិង្សា) ដើម្បីអំណាចរវាងថ្នាក់ដឹកនាំយោបាយរបស់កម្ពុជា ។ នៅថ្ងៃទី២០ ខែមិថុនា ឆ្នាំ១៩៩៧ សម្តេចនាយករដ្ឋមន្ត្រីទាំងពីររូបបានផ្ញើលិខិតសុំជំនួយពីអង្គការសហប្រជាជាតិ (សំណើនេះត្រូវបានព្រាងដោយបុគ្គលិករបស់អង្គការសហប្រជាជាតិនៅកម្ពុជា) ដែលបានរៀបរាប់ថា យុត្តិធម៌មានសារសំខាន់ណាស់សម្រាប់ការធ្វើឲ្យមានការទទួលខុសត្រូវចំពោះបទឧក្រិដ្ឋទាំងឡាយដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងនៅក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ។ តថភាពនយោបាយជាក់ស្តែងនៅកម្ពុជាដែលរួមបញ្ចូលទាំងការដណ្តើមអំណាចគ្នារវាង សម្តេច ហ៊ុន សែន និងសម្តេចក្រុមព្រះ នរោត្តម រណឫទ្ធិ ការប្រកួតប្រជែងចំពោះការតែងតាំងខ្មែរក្រហម ការប្រឹងប្រែងធ្វើរដ្ឋប្រហារ និងការដួលរលំនៃចលនាខ្មែរក្រហម មានន័យថា យុត្តិធម៌ដែលមនុស្សភាគច្រើនយល់ថាមិនអាចមាន ត្រូវបានទុកមួយអន្លើដោយយកពាក្យ «ការផ្សះផ្សា» មកដាក់ជំនួសវិញ ។ មកទល់ចុងឆ្នាំ១៩៩៨ «ការផ្សះផ្សា»នេះបានទាត់ចោលយុត្តិធម៌ទាំងស្រុង ហើយបានក្លាយទៅជារបៀបវារៈនយោបាយសំខាន់បំផុត ហើយ«ការផ្សះផ្សា»នេះត្រូវបានលើកឡើងជាប្រចាំថា ជាឱសថទិព្វសម្រាប់ព្យាបាលជំងឺគ្រប់ប្រភេទនៅកម្ពុជា ។ «ការផ្សះផ្សា» ជាហេតុផលដែលមេដឹកនាំទាំងអស់ត្រូវតែដោះស្រាយឲ្យបានប្រុងប្រយ័ត្នបំផុតចំពោះការទទួលខុសត្រូវលើឧក្រិដ្ឋកម្មរបស់ខ្មែរក្រហម ។

អ្នកឆ្លើយសំណួរចំនួន៥៣១នាក់ក្នុងចំណោម៧១២ដែលបានចូលរួមនៅក្នុងការស្ទាបស្ទង់មតិ បានផ្តល់យោបល់ចំពោះអត្ថន័យនៃការផ្សះផ្សានិងបង្រួបបង្រួមជាតិ និងធ្វើដូចម្តេចទើបអាចសម្រេចបាននូវគោលដៅនេះ ។ យោបល់ខ្លះមានអត្ថន័យខ្ពស់ ខ្លះទៀតពោរពេញទៅដោយន័យធៀបយ៉ាងក្បោះក្បាយ ។ ពុំសូវមានយោបល់ដែលជាវោហារសាស្ត្រគ្មានភាពស្មោះត្រង់ប៉ុន្មានទេ ។ គ្រប់ចម្លើយទាំងអស់សុទ្ធតែអាចទទួលយកបាននិងស្មោះត្រង់ ។ ទោះបីជាមានភាពលំបាកលំបិនជាប្រចាំនៃជីវិតអ្នកឆ្លើយសំណួរនៅតែអាចប្រមើលអំពីជីវិតរស់នៅក្នុងសង្គមដ៏សាមញ្ញ មានសន្តិភាព និងភាពរុងរឿងមួយ ។ នោះគឺជាសង្គមដែលប្រជាជនទាំងអស់ផ្សះផ្សាគ្នា ហើយអាចរស់នៅនិងប្រកបការងារជាមួយគ្នាដោយសុខស្រួលគ្មានការប្រើប្រាស់អំពើហិង្សា ។ ប្រជាជនកម្ពុជាពោរពេញទៅដោយចក្ខុវិស័យសម្រាប់អនាគតទាំងនេះ មានយោបល់រួមចង់ឲ្យកម្ពុជារីកចម្រើន ហើយរួមគ្នាកសាងប្រទេសជាតិឡើងវិញ ធ្វើឲ្យកម្ពុជាមានវិបុលភាពនិងភាពរីកចម្រើន ហើយអនុវត្តលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យពហុបក្ស ។ ទស្សនវិស័យនៃការចង់បានអនាគតកាន់តែប្រសើរគឺចង់សំដៅទៅលើជីវិតរស់យ៉ាងសាមញ្ញនៅក្នុងប្រទេសរបស់ខ្លួនដោយមិនមានអំពើពុករលួយនិងអំពើហិង្សានិងជាប្រទេសដែលសន្តិភាពនិងយុត្តិធម៌ត្រូវបានបង្កើតឡើងនិងការពារដោយធម្មាធិបតេយ្យ ។

ការអត់ឱននិងការសន្តោសប្រណីបានមកជំនួសការសងសឹកនិងការស្អប់ខ្ពើម ក្រោយពីមានការទទួលខុសត្រូវចំពោះអំពើឧក្រិដ្ឋរបស់ខ្មែរក្រហម ការផ្សព្វផ្សាយជាសាធារណៈនូវការពិតនិងការអប់រំឲ្យបានត្រឹមត្រូវពិសេសអំពីប្រវត្តិសាស្ត្រកម្ពុជា ។ នោះគឺជាប្រទេសកម្ពុជាមួយដែលប្រជាពលរដ្ឋទាំងអស់មានអំនួតហើយស្រលាញ់ ជាប្រទេសកម្ពុជាមួយដែលខុសគ្នាស្រឡះរវាងអតីតកាលនិងបច្ចុប្បន្នកាល ។

ការឆ្លើយតបនៅក្នុងកម្រងសំណួរបានបង្ហាញថា យ៉ាងហោចណាស់មានការផ្សះផ្សាចំនួន៤កម្រិតនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាគឺ ក្នុងខ្លួន រវាងបុគ្គល ក្នុងសហគមន៍ និងទូទាំងប្រទេស ។ កម្រិតនីមួយៗមានទំនាក់ទំនងគ្នា ។ ការស្ទាបស្ទង់មតិបានចាប់អារម្មណ៍យ៉ាងខ្លាំងទៅលើការផ្សះផ្សានិងបង្រួមបង្រួមជាតិ គឺការផ្សះផ្សានយោបាយក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំ ។ ពិសេសនោះគឺថា អ្នកឆ្លើយសំណួរបានរៀបរាប់អំពីទិដ្ឋភាពទាំងអស់ដោយសង្កត់ធ្ងន់ទៅលើវិភាគទានបុគ្គលចំពោះការផ្សះផ្សា ។ ចម្លើយទាំងនេះបានបង្ហាញអំពីការទទួលខុសត្រូវជាបុគ្គលមុនឈានទៅរកការរីកចម្រើននិងសុខសប្បាយទាំងអស់គ្នា ។ ហេតុផលនេះបញ្ជាក់ថា អនាគតរបស់ប្រទេសកម្ពុជាគឺឋិតនៅក្នុងកណ្តាប់ដៃរបស់ពលរដ្ឋទាំងអស់ ប្រសិនបើប្រជាជនកម្ពុជាព្យាយាមធ្វើអ្វីមួយដើម្បីសម្រេចបាននូវសេចក្តីប្រាថ្នា

ទាំងនោះ ។ ខាងក្រោមជាចម្លើយមួយចំនួនដែលបានដកស្រង់÷

◆ ប្រជាជនខ្មែរទាំងអស់ជិះទូកតែមួយជាមួយគ្នា ។

◆ ការផ្សះផ្សាជាតិមានន័យថា ការផ្សារភ្ជាប់គ្នាឡើងវិញនូវទំនាក់ទំនងដែលបែកបាក់ដើម្បីឲ្យប្រជាជនទាំងអស់អាចរួមរស់ជាមួយគ្នាយ៉ាងសុខសប្បាយ ។

◆ ការផ្សះផ្សាជាតិមានន័យថា យើងទាំងអស់គ្នាគួរតែមានតុលាការមួយ ដើម្បីកាត់ទោសអតីតមេដឹកនាំខ្មែរក្រហមចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មទាំងឡាយដែលខ្មែរក្រហមបានប្រព្រឹត្ត ដើម្បីឲ្យប្រជាជនមានការពេញចិត្តនិងយុត្តិធម៌ ។

◆ ការផ្សះផ្សាជាតិជារឿងមួយ តែការកាត់ទោសអតីតមេដឹកនាំខ្មែរក្រហមជារឿងមួយផ្សេងទៀត ។ ការកាត់ទោសគួរតែធ្វើឡើងជាអន្តរជាតិ ។ ធ្វើដូចនេះទើបប្រជាជនខ្មែរមានអារម្មណ៍ធូរស្បើយ ។ ការផ្សះផ្សាជាតិមានន័យថាបញ្ចប់នូវរឿងមិនល្អអតីតកាលដែលពោរពេញទៅដោយភាពរន្ធត់ កំហឹង ការគុំកួនជាដើម ។ ក៏ប៉ុន្តែមិនមែនមានន័យថាលុបបំបាត់ចោលអតីតកាលនោះទេ ។

◆ ការផ្សះផ្សាជាតិមានអត្ថន័យដូចគ្នានឹងការអត់ឱន ។ ការអត់ឱនជាអ្វីដែលមនុស្សទូទៅចង់បាន ពីព្រោះថាបើយើងចេះអត់ឱនឲ្យគ្នា សង្គមនឹងអភិវឌ្ឍន៍ទៅមុខ ។

◆ ការផ្សះផ្សាជាតិមិនមែនជាអ្វីដែលមនុស្សមួយនាក់ឬពីរនាក់អាចធ្វើបាននោះទេ វាទាមទារឲ្យមានការចូលរួមពីមនុស្សទាំងអស់និងរដ្ឋាភិបាល ។

លទ្ធផលនៃការស្ទាបស្ទង់បញ្ជាក់ថា សម្រាប់ប្រជាជនកម្ពុជា ការផ្សះផ្សាក្តោបបញ្ចូល ទំនាក់ទំនងរវាងប្រជាជនសាមញ្ញនិងខ្មែរក្រហម ប៉ុន្តែវាទូលំទូលាយជាងនេះ ។ ការផ្សះផ្សាសម្រាប់ប្រជាជនខ្មែរមិនមែនគ្រាន់តែជាការផ្សះផ្សាររវាងជនដៃដល់និងជនរងគ្រោះប៉ុណ្ណោះទេ ។ គ្មាននរណាដឹងច្បាស់អំពីអត្តសញ្ញាណរបស់ជនដៃដល់ ដែលមានចំនួនដល់ច្រើនពាន់នាក់ ហើយភាគច្រើនជាកុមារ ។ នៅក្នុងស្ថានភាពបែបនោះ តើត្រូវផ្សះផ្សាជាមួយនរណា? ការផ្សះផ្សារួមបញ្ចូលទាំងទំនាក់ទំនងបុគ្គល សហគមន៍និងជាតិ ហើយមានទំនាក់ទំនងទៅនឹងទស្សនៈនៃការរួបរួមគ្នាជាបុគ្គលផ្នែកនយោបាយ សង្គមសេដ្ឋកិច្ចនិងវប្បធម៌ ។ យ៉ាងហោចណាស់ ការផ្សះផ្សានៅកម្ពុជាក្តោបបញ្ចូលទំនាក់ទំនងរវាងប្រជាជនទូទាំងខេត្តក្រុង អតីតទាហាននៃភាគីទាំងសងខាង ជនរងគ្រោះនិងជនដៃដល់ ទោះបីជននោះចូលរួមក្នុងការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋដោយពេញចិត្តឬមិនពេញចិត្ត ឬជាអ្នកឈរឱបដៃមើលចាំតែគាំទ្រ (តាមរយៈពាក្យសម្តីនិងការនៅស្ងៀមមិនជំទាស់) នៅក្នុងគ្រួសារនិងនៅក្នុងសហគមន៍ក៏ដោយ ។ ការផ្សះផ្សាត្រូវរាប់បញ្ចូលទាំងទំនាក់ទំនងរវាងអ្នកនៅរស់ដែលត្រូវរដ្ឋាភិបាលរឹបអូសយកដីផ្តល់ឲ្យអ្នកចូលសារភាពនិងអ្នកដែលមិនពេញចិត្តចំពោះបរិមាណនៃជំនួយពីបរទេសដែលអ្នកចូលសារភាពទទួលបាន ។ លើសពីនេះ មិនមែនត្រឹមតែអ្នកនៅរស់ទេដែលចាត់ទុកថាខ្លួនជាជនរងគ្រោះ កម្មាភិបាលមួយចំនួននិងបុគ្គលផ្សេងទៀតដែលបានទទួលផលវិបាកពីការចូលរួមនៅក្នុងចលនាខ្មែរក្រហម ក៏មានអារម្មណ៍ថាខ្លួនទទួលរងនូវភាពអយុត្តិធម៌ដែរ ។ ម្យ៉ាងវិញទៀត ការផ្សះផ្សានៅកម្ពុជា រួមបញ្ចូលទាំងទំនាក់ទំនងរវាងគូបក្សដិបក្ខនយោបាយអាណិកជនមកពីបរទេស អ្នកមកពីជំរំដែលកាន់កាប់ដោយភាគីនយោបាយផ្សេងៗ និងអ្នកដែលរស់នៅក្នុងប្រទេស ។ អ្នកដែលបានទទួលមរណភាពនិងក្មេងជំនាន់ក្រោយក៏មានចំណែកនៅក្នុងដំណើរការផ្សះផ្សាជាតិនេះដែរ ។

ការរកឃើញទាំងនេះបញ្ជាក់អំពីភាពត្រឹមត្រូវនៃការសន្និដ្ឋានជាទូទៅថា ការផ្សះផ្សាជាទស្សនៈជាក់ស្តែងអាចសម្រេចបាន ។ ការផ្សះផ្សាមានទំនាក់ទំនងទៅនឹងដំណើរការរៀនសូត្រពីវិធីសាស្ត្ររួមរស់ជាមួយគ្នានិងធ្វើការជាមួយនឹងមនុស្សដែលយើងមិនចូលចិត្ត ឬគេមិនពេញចិត្តយើង ហើយជាការទទួលស្គាល់នូវអ្វីដែលបានកើតឡើងនិងលុបបំបាត់ចោលគំនិតអវិជ្ជមាន ទោះបីអ្នកនោះជាជនរងគ្រោះឬជាជនដៃដល់ ។ ការផ្សះផ្សាជាការជួយប្រជាជននិងសង្គមទូទៅឲ្យរស់នៅដោយសុខសាន្ត ។

ហាក់បីដូចជាគ្មានអាថ៌កំបាំងចំពោះការសម្រេចឲ្យបាននូវការផ្សះផ្សានិងការបង្រួបបង្រួមនៅកម្ពុជាឡើយ ។ អ្នកឆ្លើយសំណួរភាគច្រើនអាចផ្តល់យោបល់ពិស្តារជាក់ស្តែងអំពីវិធីសម្រេចឲ្យបាននូវគោលដៅនេះ ។ ទស្សនៈទាំងនេះហាក់បីដូចជាមានទំនាក់ទំនងជាមួយនឹង«ផ្លូវកណ្តាល»របស់ព្រះពុទ្ធសាសនា ។ បុរសម្នាក់មានអាយុ៥៣ឆ្នាំ (អ្នកឆ្លើយលេខ៥៣៨) រស់នៅខេត្តកំពង់ស្ពឺ

ដែលបានបាត់បង់បងប្អូន២១នាក់ រួមមាន (ឪពុកម្តាយ ប្រពន្ធ កូន បងប្អូន និងបងប្អូនជីដូនមួយ) បានសរសេរថា “ជនរងគ្រោះទាំងអស់សូមបំភ្លេចចោលនូវគំនិតចងកម្មពៀរជាមួយជនដែលបានប្រព្រឹត្ត ។ ចំណែកជនដែលបានប្រព្រឹត្តកន្លងមកគួរតែយល់ដឹងដោយខ្លួនឯងថា កន្លងមកខ្លួនបានប្រព្រឹត្តខុសឆ្គងយ៉ាងណា ហើយត្រូវលះបង់គំនិតនោះចោលងាកមករកផ្លូវល្អសាងសីលធម៌វិញ នោះទើបការផ្សះផ្សាបង្រួបបង្រួមជាតិយើងបានផ្លែផ្កាល្អ” ។ អ្នកឆ្លើយលេខ១៨២ ភេទប្រុស មានទីលំនៅនៅទីក្រុងភ្នំពេញ យល់ថា “ដើម្បីសម្រេចបាននូវការផ្សះផ្សានិងការបង្រួបបង្រួមជាតិ ប្រជាជនកម្ពុជាចាំបាច់ត្រូវលុបបំបាត់ចោលនូវអំពើពុករលួយ គោរពនិងអនុវត្តតាមច្បាប់ មិនត្រូវរើសអើងបុប្រកាន់ជាតិសាសន៍ ។ យើងត្រូវនាំគ្នាជួយកែច្នៃនូវរាល់ទង្វើអកម្ម ។ យើងត្រូវកែទម្រង់សេដ្ឋកិច្ចនយោបាយ និងត្រូវបណ្តុះបណ្តាលពលរដ្ឋឬប្រជារាស្ត្រឲ្យមានមោទកភាពចំពោះប្រទេសខ្លួនឯង ។ ប្រសិនបើយើងធ្វើបាននូវចំណុចទាំងនេះ វានឹងបានសម្រេចនូវគោលគំនិតនៃការបង្រួបបង្រួមនិងផ្សះផ្សាប្រទេសជាតិយើងរីកចម្រើនថែមទៀត” ។ អ្នកឆ្លើយលេខ៩ រៀបរាប់អំពីការចៀសវាងជាចាំបាច់នូវ“ការសងសឹកគ្នាទៅវិញទៅមកមិនចេះឈប់ឈរ” ។ អ្នកឆ្លើយរូបនេះនិយាយអំពីសារសំខាន់នៃ“ការធ្វើអ្វីៗគ្រប់បែបយ៉ាង” និង“ដាក់ប្រយោជន៍ជាតិជាអាទិភាព” ។ សម្រាប់អ្នកឆ្លើយរូបនេះ “ការផ្សះផ្សាជាតិមានន័យថាធ្វើអ្វីៗគ្រប់បែបយ៉ាងដើម្បីការពារភាពប្រេះឆានិងវិបត្តិមិនឲ្យកើតមានជាថ្មីម្តងទៀតតាមរយៈការបត់បែននិងការយោគយល់គ្នា មិនបង្កឲ្យមានការខឹងសម្បាដែលមានក្នុងចិត្តឲ្យពុះកញ្ជ្រោលឈានដល់ការច្របូកច្របល់ក្នុងសង្គម នោះទើបប្រទេសជាតិយើងគ្មានសង្គ្រាម គឺមានតែសន្តិភាព ភាពសុខដុមសុភមង្គល” ។ ដើម្បីសម្រេចគោលបំណងនេះ គ្រប់ថ្នាក់ដឹកនាំនិងប្រជាជនគ្រប់ស្រទាប់វណ្ណៈត្រូវតែយកប្រយោជន៍ជាតិជាធំសម្រាប់ពេលអនាគត ចៀសវាងការសងសឹកគ្នាទៅវិញទៅមកមិនចេះចប់” ។

ការវិភាគទិន្នន័យសរុបបង្ហាញយ៉ាងច្បាស់ថា អ្នកឆ្លើយភាគច្រើនយល់អំពីអ្វីជាទម្រង់សាមញ្ញនិងស្មោះត្រង់បំផុតនៃការផ្សះផ្សា ។ សម្រាប់អ្នកឆ្លើយទាំងនេះ ការផ្សះផ្សាគឺការរម្ងាប់អារម្មណ៍ដោយខ្លួនឯងចំពោះរឿងរ៉ាវផ្ទាល់ខ្លួន ខំប្រឹងរួមរស់ជាមួយគ្នា ហើយសហការគ្នាដើម្បីសម្រេចឲ្យបាននូវអនាគតដ៏ភ្លឺស្វាង ។ អ្នកឆ្លើយលេខ២៧៧បានសរសេរថា “យើងកំពុងជិះទូកតែមួយសំដៅទៅគោលដៅដូចគ្នា” ។ ស្ត្រីម្នាក់ជាកសិករនៅខេត្តកំពង់ចាម ដែលបានរៀបរាប់អំពីការចាប់ដៃគ្នានិងធ្វើដំណើរទៅមុខ ចង់ឲ្យប្រជាជនកម្ពុជាធ្វើដំណើរចាកចេញពីសង្គមមានវិបត្តិនិងបែកបាក់ទៅកាន់អនាគតរុងរឿងតែមួយជាមួយគ្នា ។ និស្សិតម្នាក់អាយុ១៨ឆ្នាំ (អ្នកឆ្លើយលេខ៣៧២) បញ្ជាក់ថា “ការផ្សះផ្សាជាតិមិនមែនជាអ្វីដែលមនុស្សមួយនាក់ឬពីរនាក់អាចធ្វើបាននោះទេ វាទាមទារឲ្យមានការចូលរួមពីរាជរដ្ឋាភិបាលនិងមនុស្សទាំងអស់” ។

ទស្សនៈអំពីការផ្សះផ្សាជាតិខាងលើជាគំនិតល្អ មិនហួសហេតុ មិនមានការពន្លើស មិនមែនជាគំនិតដែលធ្វើមិនបាន ហើយមិនមែនជាការស្រមើស្រមៃទេ ។ គំនិតខាងលើគឺចង់ឲ្យពលរដ្ឋសាមញ្ញចូលមកសហការគ្នា ហើយអាចរស់នៅធម្មតាសុខសប្បាយជាមួយគ្នា ។ ចំណុចសំខាន់ដែលអ្នកឆ្លើយចង់បាន គឺវិធីកែប្រែសង្គមពីថ្នាក់បុគ្គល ។ ប្រជាជនកម្ពុជាបានបន្សាំទៅនឹងការរស់នៅដោយបាត់បង់យ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរ ប៉ុន្តែភាគច្រើនមិនបានទទួលស្គាល់ការពិតនូវអ្វីដែលបានកើតឡើង ហើយការបន្តឲ្យមានការឈឺចាប់ ។ អ្នកខ្លះលាក់ទុកការឈឺចាប់ក្នុងខ្លួន អ្នកខ្លះទៀតក្លាយទៅជាមានវិបត្តិមិនអាចធ្វើការងារអ្វីបាន ឬប្រព្រឹត្តអំពើហិង្សា ។ ដូច្នេះប្រជាជនខ្មែរក៏យល់ឃើញថា ខ្លួនចាំបាច់ត្រូវគ្រប់គ្រងអារម្មណ៍ចំពោះអ្វីដែលបានកើតឡើងចំពោះការឈឺចាប់និងវិបត្តិដែលចេះតែបន្តបំពុលជីវិតរបស់ខ្លួន ។ ប្រជាជនខ្មែរក៏ដឹងដែរថា ការផ្សះផ្សាមិនមែនគ្រាន់តែជាការរួមរស់ជាមួយគ្នាដោយសុខស្រួលប៉ុណ្ណោះទេ ហើយបទពិសោធន៍របស់ខ្លួននៅក្រោមសម័យខ្មែរក្រហមមិនមែនជាបទពិសោធន៍បុគ្គលទេ ប៉ុន្តែជាអ្វីដែលកើតឡើងចំពោះប្រជាជនរាប់លាននាក់ ។ ហេតុនេះប្រជាជនខ្មែរមិនត្រូវបំភ្លេចនូវអ្វីដែលបានឆ្លងកាត់នោះទេ ។

នេះគឺជាការផ្សះផ្សាពីក្រោមឡើងលើ ។ ប្រជាជនខ្មែរបានឃើញនូវការផ្សះផ្សាជាតិពីលើចុះក្រោមរវាងមេដឹកនាំនយោបាយ

ជាន់ខ្ពស់ ប៉ុន្តែវាមិនមានផ្លែផ្កា ។ អ្នកឆ្លើយសំណួរជាច្រើននាក់ បានកត់សម្គាល់អំពីតួនាទីរបស់មេដឹកនាំនយោបាយក្នុងការសម្របសម្រួលដល់ការផ្សះផ្សានៅកម្ពុជា ។ ក៏ប៉ុន្តែបទពិសោធន៍មិនគួរជាទីពេញចិត្តទាក់ទងនឹង«ការផ្សះផ្សាជាតិ» រវាងអ្នកនយោបាយ នៅក្នុងទសវត្សរ៍ឆ្នាំ១៩៩០ និងកង្វះការទុកចិត្តទៅលើអ្នកនយោបាយ នៅទូទាំងប្រទេសកម្ពុជា ធ្វើឲ្យប៉ះពាល់ដល់អ្វីដែលប្រជាជនចង់បានពីមេដឹកនាំ ។ អ្នកឆ្លើយភាគច្រើនបានឆ្លើយថា អ្នកនយោបាយចាំបាច់ត្រូវយកប្រយោជន៍ជាតិជាធំ ហើយឈប់គិតអំពីប្រយោជន៍ខ្លួននិងបក្សនយោបាយរបស់ខ្លួន ។

រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា

ការផ្សះផ្សាជាតិត្រូវបានប្រើប្រាស់ដោយមេដឹកនាំកម្ពុជា ជាមធ្យោបាយបែងចែកអំណាចគ្នា ដែលជាដំណោះស្រាយទៅនឹងវិបត្តិនយោបាយ ។ ក្រោយពីកិច្ចព្រមព្រៀងទីក្រុងប៉ារីស ការដណ្តើមអំណាចគ្នាត្រូវបានលាក់បាំងដោយការយក «ការផ្សះផ្សាជាតិ» មកប្រើប្រាស់ ។ ហេតុការណ៍នេះបានបង្កឲ្យមានស្ថានភាពមិនពេញចិត្តក្រោយពីមានការបោះឆ្នោតឆ្នាំ១៩៩៣ ដែលត្រួតពិនិត្យដោយអ៊ុនតាក់ (គណបក្សហ៊្វុនស៊ិនប៉ិចឈ្នះ) ។ ក្រោយពីការបោះឆ្នោត ប្រទេសកម្ពុជាមាននាយករដ្ឋមន្ត្រីពីរ ។ នៅក្នុងក្រសួងនីមួយៗ អនុរដ្ឋមន្ត្រីត្រូវបានតែងតាំងចេញពីគណបក្សដែលមិនមែនជាគណបក្សរបស់រដ្ឋមន្ត្រី ហើយមានអនុរដ្ឋលេខាធិការសម្រាប់ក្រសួងនីមួយៗ ។ ការចង់ផ្សះផ្សាជាមួយនឹងខ្មែរក្រហមដើម្បីទាក់ទាញប្រជាប្រិយភាពសម្រាប់ការបោះឆ្នោតឆ្នាំ១៩៩៨ បានធ្វើឲ្យគណបក្សទាំងពីរទាក់ទាញខ្មែរក្រហមឲ្យចុះចូលក្នុងគណបក្សរបស់ខ្លួន ។ ការធ្វើបែបនេះបានបង្កឲ្យមានភាពប្រេះស្រាំនៅក្នុងរដ្ឋាភិបាលចម្រុះ ហើយទីបំផុតក៏ផ្ទុះឡើងជាជម្លោះប្រដាប់អាវុធនៅឆ្នាំ១៩៩៧ ។

ចំពោះបញ្ហាខ្មែរក្រហម រដ្ឋាភិបាលបានដើរតាមគោលនយោបាយមួយដែលប្រើប្រាស់ដំបូងដោយសាធារណរដ្ឋប្រជាមានិតកម្ពុជា ដែលបានប្រើវិធីសាស្ត្រតែងតាំងអតីតខ្មែរក្រហមឲ្យមានស័ក្តិយសនៅក្នុងរបបថ្មី ។ រដ្ឋាភិបាលបានព្យាយាមសម្រេចការផ្សះផ្សាជាមួយនឹងខ្មែរក្រហមដោយប្រើវិធីសាស្ត្រចង្អៀតចង្អល់ និងតាមវិធីសាស្ត្រនយោបាយ ពោលគឺការបញ្ចប់សង្គ្រាមតាមរយៈការឃោសនាបញ្ចុះបញ្ចូល ឬតាមរយៈការផ្តាច់ផ្តួលខ្មែរក្រហមនៅលើសមរភូមិ ។ រដ្ឋាភិបាលបានអះអាងថា ដោយសម្រេចបាននូវសន្តិភាពរួចហើយ ឥឡូវនេះកម្ពុជាត្រូវប្រឈមមុខនឹងភារកិច្ចទីពីរ គឺការអភិវឌ្ឍន៍ប្រទេសជាតិ និងបង្កើនកម្រិតជីវភាពនៃការរស់នៅរបស់ប្រជាជន (ជួនកាលគោលដៅនេះត្រូវបានបកស្រាយថាជាដំណាក់កាលចុងក្រោយនៃការផ្សះផ្សាជាតិ) ។ ការប្រកាសរបស់លោកនាយករដ្ឋមន្ត្រីនៅដើមឆ្នាំ១៩៩៩ឲ្យមានការស៊ើបអង្កេតឲ្យបានពេញលេញទៅលើសង្គ្រាមស៊ីវិល ។ ក៏ប៉ុន្តែគំនិតនេះត្រូវបានបោះបង់ចោលក្នុងរយៈពេលដ៏ខ្លី ។ សំណងជួសជុលការខូចខាតក្រោយសង្គ្រាម ការចងក្រងជាឯកសារច្បាស់លាស់នូវអ្វីដែលបានកើតឡើងឬការផ្តល់វេទិកាឲ្យជនរងគ្រោះឡើងបកស្រាយនិងរៀបរាប់អំពីការឈឺចាប់របស់ខ្លួនឲ្យអ្នកដទៃដឹងពុំ ក៏មិនដែលមាននៅក្នុងរបៀបវារៈនយោបាយរបស់រដ្ឋាភិបាលដែរ ។ ការណ៍នេះគឺសមស្របទៅនឹងគោលនយោបាយរបស់រដ្ឋាភិបាលចំពោះខ្មែរក្រហមថា «បំបែកញែកចេញ បញ្ចុះបញ្ចូល និងអភិវឌ្ឍន៍» ។ រដ្ឋាភិបាលបានបញ្ចេញអាកប្បកិរិយាហាក់ដូចជាការពិតជាអ្វីដែលគំរាមកំហែងចំពោះអត្ថិភាពរដ្ឋ ។ ប្រាកដណាស់ ការពិតអាចប៉ះពាល់ដល់បុគ្គលទាំងឡាយដែលមានអំណាចកំពូលនៅក្នុងរដ្ឋ ។

សម្រាប់យុត្តិធម៌ ទោះបីជាច្បាប់ដាក់ខ្មែរក្រហមឲ្យនៅក្រៅច្បាប់នៅឆ្នាំ១៩៩៤រៀបរាប់ថា មានគម្រោងកាត់ទោសកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមថ្នាក់ទាប មិនមានអ្វីបញ្ជាក់ថាអាជ្ញាធរពិតជាមានប្រព័ន្ធយុត្តិធម៌រឹងមាំ ឬសូម្បីតែជាយុត្តិសាស្ត្រទទួលខុសត្រូវ មិនជួវការដើម្បីផ្តន្ទាទោសខ្មែរក្រហមក្នុងចំនួនច្រើនដែរ ។ នេះហាក់បីដូចជាលេសដើម្បីទាក់ទាញការចុះចូល ហេតុនេះយុត្តិធម៌មិនមែនជាអ្វីដែលមេដឹកនាំចង់បាននោះទេ ។ ទោះបីជាមានការកាត់ទោសកំបាំងមុខនៅឆ្នាំ១៩៧៩ ទៅលើប៉ុល ពត និង អៀង សារី យុត្តិធម៌ព្រហ្មទណ្ឌគ្រាន់តែក្លាយជាការចាប់អារម្មណ៍នយោបាយថ្មីៗនេះដោយមានការលើកលែងទោសឲ្យ អៀង សារី នៅឆ្នាំ១៩៩៦ ។ សម្តេចនាយករដ្ឋមន្ត្រី ហ៊ុន សែន និងទេសរដ្ឋមន្ត្រី សុខ អាន បានព្យាយាមផ្សារភ្ជាប់ការចាប់អារម្មណ៍សាជាថ្មីចំពោះការកាត់ទោសទៅនឹងការកាត់ទោសនិងការដាក់ទោសនៅ

ឆ្នាំ១៩៧៩ (ដែលសហគមន៍អន្តរជាតិបដិសេធថាជាការក្លែងបន្លំ) ដើម្បីបកស្រាយពីការចង់បានការទទួលខុសត្រូវតាំងពីយូរមកហើយនិងចៀសវាងការចោទប្រកាន់ថាចង់កេងប្រយោជន៍នយោបាយ ។ សម្តេចនាយករដ្ឋមន្ត្រី ហ៊ុន សែន បានអះអាងថាកម្ពុជាត្រូវការសន្តិភាពនិងយុត្តិធម៌ ប៉ុន្តែយុត្តិធម៌គួរធ្វើដោយឡែកពីសន្តិភាព ។ សន្តិភាពមានទំនាក់ទំនងជាមួយនឹងការផ្សះផ្សា ។ ដោយសារការផ្សះផ្សា (មានន័យថាការចុះចូលរបស់ខ្មែរក្រហម) បង្កឲ្យមានសន្តិភាព យុត្តិធម៌មិនមានតួនាទីអ្វីទាំងអស់ ហើយថែមទាំងត្រូវបានយល់ថាជាមានគ្រោះថ្នាក់ដល់ប្រទេសជាតិថែមទៀត ។ ការកាត់ទោស (រដ្ឋាភិបាលបានអះអាងនៅឆ្នាំ១៩៩៧ថានឹងកាត់ទោសមេដឹកនាំខ្មែរក្រហមឲ្យបាន) អាចត្រូវបានធ្វើឡើងជារូបរាងប៉ុន្តែមិនមែនដើម្បីយុត្តិធម៌ ។

តាមរយៈការវិភាគទៅលើសុន្ទរកថានិងសកម្មភាពរបស់មេដឹកនាំនយោបាយបង្ហាញថា ការកាត់ទោសមិនមែនជាវិធីដើម្បីធ្វើឲ្យមានការផ្សះផ្សាជាតិនោះទេ ។ មេដឹកនាំទាំងនេះគិតថា ការផ្សះផ្សាជាស្ថានភាពមួយដែលការទទួលខុសត្រូវ និងការចងក្រងជាឯកសារនូវអ្វីដែលបានកើតឡើងជាសកម្មភាពមិនអាចទទួលយកបាន ពីព្រោះការធ្វើបែបនេះអាចធ្វើឲ្យមានអស្ថិរភាព ។ ទោះជាមានវោហារសាស្ត្រទាក់ទងទៅនឹងសារសំខាន់នៃយុត្តិធម៌សម្រាប់ប្រជាជនកម្ពុជាក៏ដោយ ក៏ការកាត់ទោសដែលអាចជួយដល់ការជួសជុលសង្គមនិងការផ្សះផ្សាក្នុងរយៈពេលវែងហាក់បីដូចជាមិនបានប៉ះពាល់ដល់គោលនយោបាយរបស់រដ្ឋាភិបាលឡើយ ។ ការកាត់ទោសហាក់ដូចជាមិនបានយល់ថា មានសារសំខាន់ក្នុងការពង្រឹងធម្មាធិបតេយ្យតាមរយៈការពង្រឹងជំនឿនៃការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌរបស់បុគ្គលទេ ។ ការកាត់ទោសក៏មិនត្រូវបានយល់ថាបម្រើផលប្រយោជន៍សង្គម ហើយផ្តល់ឱកាសឲ្យជនរងគ្រោះនូវឱកាសបកស្រាយអំពីបទពិសោធន៍ផ្ទាល់ខ្លួនឲ្យគេដឹង និងអនុញ្ញាតឲ្យជនដៃដល់ឡើងសារភាពនិងបកស្រាយអំពីហេតុផលផ្ទាល់ខ្លួន ការសុំទោស ឬបង្ហាញពីការសោកស្តាយដែរ ។ សម្តីរបស់នាយករដ្ឋមន្ត្រីនិងទេសរដ្ឋមន្ត្រីបានបង្ហាញយ៉ាងច្បាស់ថា យុត្តិធម៌មិនត្រូវធ្វើឲ្យប៉ះពាល់ដល់ការផ្សះផ្សាដែលជាដំណើរការយកឈ្នះទៅលើខ្មែរក្រហមនិងបញ្ចុះបញ្ចូលខ្មែរក្រហមទេ ។

ហេតុនេះ រដ្ឋាភិបាលហាក់ដូចជាបានដើរតាមគោលនយោបាយគាំទ្រ "ការទាមទារសន្តិភាព និងការផ្សះផ្សាឲ្យខាងតែបានហើយ គ្រប់គ្រងនិងវាស់វែងយុត្តិធម៌ដោយប្រុងប្រយ័ត្ន ប្រសិនបើមិនអាចចៀសវាងបាន" ។ តាមហេតុផលនៃការផ្សះផ្សានេះមេដឹកនាំខ្មែរក្រហមដែលបានចូលសារភាពនិង "ផ្សះផ្សា" (អៀង សារី, ខៀវ សំផន, នួន ជា) មិនគួរយកទៅកាត់ទោសទេ ។ ផ្ទុយទៅវិញ បុគ្គលដែលនៅជាសត្រូវ (តា ម៉ុក) ឬគ្មានតួនាទីនៅក្នុងការផ្សះផ្សា (ឌុច) អាចនិងគួរកាត់ទោសដើម្បីរកយុត្តិធម៌ ។ អ្វីៗមិនអាចទាយទុកមុនបានទេ ពិសេសប្រសិនបើរដ្ឋាភិបាលរក្សានូវគោលនយោបាយដដែលក្រោយពីបានព្រមព្រៀងជាមួយអង្គការសហប្រជាជាតិ ដែលក្រោមកិច្ចព្រមព្រៀងនេះ ខៀវ សំផន និង នួន ជា អាចយកទៅកាត់ទោសបាន តែចំពោះ អៀង សារី នៅស្មុគស្មាញ ។

សរុបមក វាមានការលំបាកក្នុងការយកសកម្មភាពរបស់រាជរដ្ឋាភិបាលដើម្បីវាយតម្លៃអំពីការចង់ឲ្យមានការទទួលខុសត្រូវពិតប្រាកដ ។ រដ្ឋាភិបាលហាក់ដូចជាមិនចាប់អារម្មណ៍ចំពោះការជួសជុលសង្គម ការផ្សះផ្សា ឬការពង្រឹងធម្មាធិបតេយ្យដើម្បីធ្វើឲ្យប្រជាជនរស់នៅកាន់តែសុខស្រួលឡើយ ។ ហេតុផលផ្សេងទៀតជាអ្នកកំណត់គោលនយោបាយរបស់រដ្ឋាភិបាល ។

(នៅមានត)

ស៊ុហ្សាណា លីនតុន

ពន្យល់ពាក្យខ្មែរក្រហម

សេរីនិយមៈ *ឥតមានច្បាប់វិន័យ ចេញទៅណាមកណាតែខ្លួន ។*

យោធានិយមៈ *និយមអាវុធ ។*

បុគ្គលនិយមៈ *និយមតែខ្លួនឯង ។*

(ដកស្រង់ចេញពីឯកសារ T.S D ៥១០)

សមូហភាពៈ *ការប្រមូលផ្តុំសង្គមមនុស្ស ។*

របបកម្មសិទ្ធិៈ *គឺរបបមានអ្នកមានអ្នកក្រ ពោលគឺមានរបស់ទ្រព្យផ្ទាល់ៗខ្លួនរបស់បុគ្គលម្នាក់នៅក្នុងសង្គម ។*

(ដកស្រង់ចេញពីកំណត់ហេតុរបស់សមមិត្ត អ៊ីវ ពេជ្រ)